

NOIEMBRIE-DECEMBRIE 2016

POLEMICI

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ • SERIE NOUĂ • DIRECTOR: ALEXANDRU BUICAN

Dimitrie Bolintineanu fotografiat de celebrul Etienne Carjat, Paris c 1870

ANUL I

NR. **11-12**

POLEMICI

Revistă de literatură

Correspondența

REVISTA POLEMICI

STR. LUPULUI, NR. 34/42

430383 BAI A MARE

ISSN 2501-1979

ISSN-L 2501-1979

www.alexandrubuican.ro

www.actaeonbooks.ro

polemici_serienoua@yahoo.com

Director

Alexandru BUICAN

alex_buican@hotmail.com

Redactor-șef

Daniela SITAR-TĂUT

danielasitar@yahoo.fr

Redactori

Mihaela ALBU

Dan ANGHELESCU

Flori BĂLĂNESCU

Alecu Ivan GHILIA

Lorența POPESCU

Redactor extern

Mihai VINERANU, New York, USA

EDITORIAL

„SELECȚIA INVERSĂ”

ALEXANDRU BUICAN

Se vorbește curent de așa-zisa „selecție inversă”, dar nu apare nicăieri o încercare de definire a termenului care, obscur, poate să însemne orice și, din această cauză, nu înseamnă aproape nimic.

De obicei se are în vedere o selecție – „inversă” desigur – a valorilor. Și referirea se face la un soi de „tehnocrați” care, dacă n-ar fi fost eliminați prin această faimoasă „selecție inversă”, ar fi rezolvat negreșit problemele societății românești, altfel lăsate fără sprijin ca un copil orfan. În orice caz, „selecția inversă” are de-a face cu noțiunea de „elită”. Se vorbește foarte des despre faptul istoric că, de pildă, „elita României” a fost distrusă la „Canal” sau în închisorile comuniste. Fără să se afirme răspicat, se vede din discuții, că acest fenomen este văzut de toți ca fiind, mai mult sau mai puțin, una din problemele cele mai grave ale trăirii românești. Unii, foarte puțini, par a înțelege chiar că „selecția inversă” ar avea de-a face, în principal, dacă nu exclusiv, cu atrofierea simțului moral. Dar nici acești puțini nu lasă să se întrevadă ceea ce unii filozofi au deslușit și au afirmat: anume că inteligența este intrinsec legată de simțul moral – popoarele primitive și „sălbatecii”, atât cât mai există azi (și ele există, chiar dacă în exterior s-au deghizat în *blue jeans* sau un *T-shirts*), înapoiți datorită gradului scăzut de inteligență, nici măcar nu cunosc morala, ele fiind nu imorale, ci de-a dreptul amorale.

Selecția inversă este un fapt natural, un fenomen ce se întâmplă popoarelor, este continuu, dar acționează în funcție de multe împrejurări. Individul are rostul de a supraviețui ca individ, dar popoarele au rostul de a supraviețui ca organisme colective. Or, pentru supraviețuirea colectivităților este nevoie de „producerea” de elemente, numite de C. Rădulescu-Motru, foarte just, „de vocație”. Acestea, din necesități rămase obscure, dar inevitabile, se ridică din condiția de indivizi la aceea de elemente care, pentru că ilustrează virtualități excepționale, împing înainte colectivitățile pe care le ajută să-și asigure integritatea și, în final, continuitatea.

Am spus și în altă parte că „spațiul acesta transcarpatic e un soi de triunghi al Bermudeilor”, bântuit mereu de înspăimântătoare furtuni istorice, înghițitor și distrugător de suflete, de la începutul veacurilor.

Nu te poți sustrage adevărului că aici cinstea, fiind un fenomen atât de rar, apare insolită și, atunci când nu se rânjește în fața ei de către lichelele care o consideră – precum s-a spus în popor – prostie, ea crează o stare de disconfort sufletească celor care s-au născut totuși cu aspirația către o viață interioară morală. Devoțiunea față de lumea morală e o anomalie destul de rară la oameni, iar la români aproape inexistentă. Tocmai această pauperitate se are în vedere de cei care vorbesc de selecția inversă, chiar fără s-o știe. Devoțiunea către „lumea morală” în forma ei populară este ceea ce se desemnează de obicei prin noțiunea de „om de caracter”, iar în forma ei maximă, este sfințenia. Sfințenia mai are și o formă laică: țicneala absolutului ideii morale!

Valoarea unui popor este o chestiune statistică, dată de raportul dintre oamenii de valoare, de oameni de vocație, pe de o parte, și de oamenii „de serie biologică”, pe de alta. Când raportul dintre cei buni și cei răi este defavorabil celor dintâi avem un popor precar. În cazul românilor se poate vorbi chiar de o agresiune a răului asupra binelui, de unde urmarea: demoralizarea și declasarea acelei minorități disperate făcută din cei care, având principii – morale, estetice etc. – N-AU NICI O ȘANSĂ! Și asta din cauză că principiile enumerate, fiind, ca orice principii, inhibitorii, într-o societate barbară, devin handicapuri omorâtoare.

Nu poți să negi faptul că poporul român este plasat geografic „aici, în calea tuturor răutăților”. Or, aceste răutăți sunt tocmai invaziile succesive care au reținat repetat orice așezare mai trainică a instituțiilor, deopotrivă de ordin material

SUMAR

Mihaela Albu – PATRIA DIN GÂND ȘI ȚARA REGĂSITĂ / 18

Flori Bălănescu – NAȘTEREA MITULUI GOMAV / 4

Alexandru Buican – SELECȚIA INVERSĂ / 2

– AUTOMOBILUL, ACEST ZEU AL ROMÂNILOR / 7

– FLORILE BOSFORULUI – 150 / 12

Monica D. Căndea – ARTA DE A FI PĂGUBAȘ

IV DE NICULAE GHERAN / 20

Mircea Coloșenco – LUCA ION CARAGIALE –

BOEMUL PLIN DE HARISME / 16

Constantin Călin – VORBE, VORBE, VORBE V / 6

Adriana Cînta – ANDREI MARGA: SOCIE-

TATEA NESIGURĂ / 19

Andrei Moldovan – TÂNĂRUL ION MINULESCU

SUB PROTECȚIA LUI ILARIE CHENDI / 17

Daniela Sitar-Tăut – „REPREZENTANȚII

ROMÂNIEI SUNT, DIN NEFERICIRE, FĂRĂ IDEI,

ȘTERȘI” – INTERVIU CU DOMNUL ANDREI

MARGA / 9

– ARCA LUI GEORGIO DE MARIAN ILEA / 22

Responsabilitatea pentru conținutul
articolelor revine în exclusivitate
semnatarilor acestora.

și spiritual. Se poate spune că poporul român, datorită acestor invazii, a acestor „răutăți”, a pierdut majoritatea trenurilor în istorie. A fost mereu împins înapoi de pe scara istoriei. Exemplul viu suntem noi înșine, generația noastră, urmașă a celei care a suferit două invazii ce ar fi trebuit să fie discutate în adevărata lor semnificație, nu politică, ci morală. În deceniul 4 al secolului trecut Transilvania a suferit o încălcare de către vecinii noștri maghiari, iar apoi, întreaga țară a fost siluită, la scară infinit mai largă, de către vecinii noștri de peste Nistru.

În cazul unei invazii, primii care cad sunt cei ce merg în prima linie. Odată lupta pierdută, forța de ocupație își impune instrumentele de dominație pe care le propune celui ce urmează să fie dominat. Cei care au principii morale protestează și sfârșesc la Canal sau în celelalte închisori. Un al treilea contingent se retrage într-o rezervă (care nu scapă dominantului) și, mai devreme sau mai târziu, dar sigur, se declasează. Rămân atunci să iasă la suprafață „colaboratorii”. Deci ciclul demisiei morale e încheiat. „Selecția inversă” a operat.

Istoria noastră e plină de astfel de siluiri. Românii au fost puși mult mai des decât alte popoare în situația în care conștiința s-a aflat la discreția violenței unei ocupații străine. Apoi, în fine, odată cu apariția totalitarismului, li s-a dat lovitura de grație. În această situație agravată, au ajuns în captivitate perfectă. Totalitarismul îți cerea să fii complice în rău sau te declasa, dacă nu și mai rău. El a adus deci, în plus, românilor, și posibilitatea să-și întemnițeze oamenii de vocație, să-i asasineze sau să-i izgonească din țară. Urmarea acestei stări de lucruri era că, în anii '50 și '60 închisorile s-au umplut, iar apoi, în anii '70 și '80, când o uriașă farsă a disimulării era în plină desfășurare în România, o farsă de proporții „naționale”, odată cu relaxarea sistemului, s-a pornit un exod de inteligență ce părea a nu se mai opri.

Un popor ce se lasă silit de istorie să treacă prin schimbări radicale și dese își pierde sistemul de valori, își pierde orice demnitate. Nu poți fi „nazist” azi, „socialist”, „comunist” a doua zi, și apoi „democrat”, așa, fără nici o tranziție. Nu poți să fii cu turcii, cu grecii, cu rușii, cu nemții, apoi iar cu rușii și, în fine, fără nici un cât de scurt cutremur moral, cu liberala Comunitatea Europeană, fără să nu te idioțești. Da, chiar asta e cuvântul. Nu poți să fii, cum spune românul, în acel jargon devenit normalitate, „când cu Mao, când cu Țao.” Un popor care suferă prea brutal procesul de selecție inversă se pune în situația celui care „își taie creanga de sub picioare”. Devine un organism sinucigaș!

Marii oameni, în mijlocul neomeniei românești, sunt cu adevărat, cum spune poetul, „pierduți vâslași”. Ei pier, emigrează sau doar merg în derivă pe balta stătută a resemnării strămoșești. Nivelul general, comun, fiind atât de scăzut, omul de valoare nu vrea să aibă nimic de-a face cu astfel de indivizi, cu atât mai puțin cu suma lor – poporul – și se pierde. Devine un tip ciudat, nu se mai lasă contactat.

Cealaltă formă – de fapt cazul tipic – de siluire a conștiinței, corupția, e urmarea cauzelor de mai sus. Ea generează perpetuu, insidios, un climat vitreg, ostil valorilor, și face elementelor de vocație valorificarea grea sau imposibilă. Se pare că România a ajuns la un grad de corupție cronicizată. Dacă stârpești o mulțime de hoți, de „baroni locali”, organismul românesc tinde să și-i creeze la loc, datorită fenomenului biologic al formei specifice, așa cum șopârla își „re-crește” coada.

În privința viitorului poporului român, odată cu integrarea în Comunitatea Europeană se ridică o nouă problemă. Oricât de paradoxal ar părea, „europenizarea” României este o nouă invazie. De data asta, a unei culturi superioare, care găsește celula românească nepregătită să se adapteze și care o dizolvă – dovadă deruta din sânul societății românești contemporane. Apoi, datorită lipsei de coeziune etnică, mulți dintre cei care merg să lucreze în Vestul Europei nu se vor mai întoarce. Prin faptul că s-au integrat într-o societate cu o cultură superioară vor fi făcut dovada că erau purtători ai unor virtualități morale. Copiii lor devin (într-un timp mai îndelungat, firește) englezi, germani, francezi. Iată modul în care românii sunt în pericol să-și piardă, de această dată ca niciodată în trecut, pe cei mai buni dintre ei!

Dacă am dori cu adevărat să căutăm remedii unei situații de care ne văcărăm neconținut, chestiunea selecției inverse ar trebui să facă obiect de studii voluminoase, să fie dezbătută în lucrări de doctorat. În schimb, păstrăm aceeași tăcere ce și ea e tot produsul acestei infame selecții. Starea prezentă ne apare ca o fatalitate. Noi, românii, despre care am spus că am pierdut deja prea multe trenuri, conștientizați de inutilitatea oricărui efort, ne-am demobilizat.

În încheierea acestui început de început lămuritor, să mai spunem și că, bineînțeles, la aceste adevăruri numai o parte infimă va rezona. Numai acei purtători de virtualități către o lume mai bună. Cei care, trăind în sucul lor propriu românesc, se simt bine, se vor scandaliza.

PARADIGMA GOMA

NAȘTEREA MITULUI GOMA

STRĂINĂTATEA DE ACASĂ

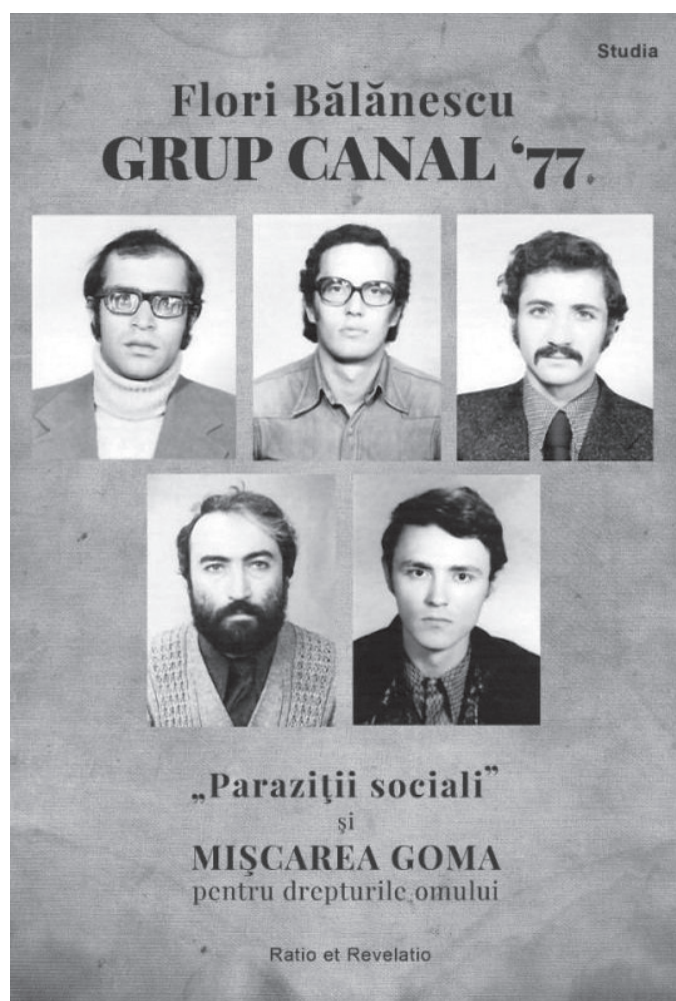
V

FLORI BĂLĂNESCU

Există o problemă majoră în relațiile dintre țara noastră și blocul țărilor socialiste, a spus un altul. Problema imigrării și emigrării este foarte sensibilă. Noi putem face prea puțin pentru a schimba sistemul politic din Răsărit și este mai bine să nu pricinuim neazuri punând în pericol însăși destinderea¹.

Tema refugiaților și a cotelor nu s-a inventat în anii 2000. Occidentalii aveau o viziune bine punctată și în anii 1970, cu precădere în ultimii ani ai deceniului, tulburați în Blocul sovietic de mișcările pentru drepturile omului. S-a creat impresia, cel puțin în spațiul românesc, unei primiri cu brațele deschise de către statele occidentale și de americani a românilor și esticilor care încercau să scape din închisoarea ideologică. Politica lor diplomatică era caracterizată (ca și astăzi, doar nuanțele sunt altele, mai ales că am schimbat perspectiva, aflându-ne de data asta în tabăra lumii libere) de o schizoidie veche de când lumea politico-diplomatică: pe de o parte, discursul drepturilor omului/ pedagogia salvagădării din ghearele totalitarismului a celor care reușeau ori doreau să „fugă”; pe de altă parte, grija politică față de sufocarea cu refugiați/ spaima față de creșterea șomajului/ presiunea cheltuielilor suplimentare/ alterității culturale/ stricării echilibrului – „coexistenței pașnice” dintre Blocuri. Dincolo de toate reacțiile emoționale: să primim toți refugiații (cu milioanele?!) vs. n-au ce căuta în Europa, problematica rămâne una dificilă. Să iei decizii instinctual – ca politician – este regretabil. Statele au interese, nu emoții sau angoase de pus pe tapetul internațional. Nu am crezut nicio clipă că Angela Merkel, de exemplu, a decis inițial să primească refugiați în valuri nimicitoare din prea marea ei bună-tate sufletească, din cutia milei creștine etc. E hilar! A socotit totul, a mizat pe beneficii politice, doar că socoteala s-a întors împotriva bunăstării și a păcii europene, și nu doar germane. În 1977, Charta '77 și Mișcarea Goma, două evenimente istorice majore în derularea istoriei comunismului european, încă insuficient studiate, au provocat statele democratice la devoalarea

adevăratei capacități de a absorbi o parte infimă a efectelor cauzate de propria lor politică antebelică și post-belică. Dacă au dat un brânci serios unei jumătăți de Europă în groapa comunistă, nu la fel de energice s-au dovedit când aceleași țări au încercat să se desprindă din mlaștină: Ungaria 1956, Praga 1968 (ca momente mari). Acum, în 1977, resimt amenințarea unui val de refugiați din Est. Drepturile omului, libertăți, discuții etc. Așa cum am mai spus-o, primirea refugiaților din Europa ocupată în Europa liberă s-a datorat, în primul rând, presei libere occidentale și câtorva diplomați care s-au implicat individual, de cele mai multe ori împotriva politicii statelor pe care le reprezentau. În aceste împrejurări, libertatea de expresie și-a arătat mai bine ca oricând valențele universale. Libertatea occidentalilor a făcut posibilă deplasarea, mișcarea unui număr redus de estici. Rămânem, așadar, în ograda drepturilor omului. Ce cuvinte înălțătoare, cu adevărat, când se suprapun pe realitate, și nu pe vorbărie demagogică! Și când înțelegem aceste lucruri, publicistica și scrierile „jurnaliere” ale lui Goma nu mai par atât de „sărite”, de exagerate, de nelalocul lor. Pentru că Goma, dintre toți oamenii de condei din România comunistă, scriitori „talentați” sau „numai” esești-jurnaliști, a fost singurul vizibil care s-a apropiat de spiritul și litera drepturilor și libertăților, prin gândirea lui liberă. Normală. Firească. Nealterată de comandamentele conformismului ideologic sau de veșnica litanie românească „acum nu e momentul”, care e o latură perceptibilă a autocenzurii. Atât înainte de 20 noiembrie 1977 – când a fost nevoit să ceară azil politic statului francez, cât și după. Scrutător, tăios până la ultima consecință a fiecărui cuvânt/ situații/ împrejurări, Goma nu a sărit în tabere (politice, literare etc.). Motiv pentru care, cam toată lumea care se nimerește să aibă o părere despre el adaugă și un „dar”. Adversativul ce ridică probleme asupra celui care îl folosește, nu asupra celui vizat. De ce? Răspunsul e mai sus. Malcolm Brown, corespondentul *New York Times*, surprinde atmosfera epocii și „deliciile” diplomației în

privața celor mulți și lipsiți de putere. Imediat după publicarea *Scrisorii către Conferința de la Belgrad* a celor câțiva români „inconștienți”, el transmite prin telex către ziar: „În timp ce guvernele vest-europene nu doresc să facă afirmații clare în privința politicii lor privind emigrarea, diplomații, în particular, lasă impresia clară că aceste restricții au o bază economică și politică. Europa de vest și Statele Unite au în mod permanent un număr mare de șomeri și există sentimentul că imigranții și refugiații politici inclusiv sporesc dificultatea găsirii unui serviciu. În timpul anului trecut, R.F.G. a avut mari dificultăți cu Iugoslavia pentru a facilita întoarcerea a aproximativ un milion de muncitori iugoslavi care au muncit în R.F.G. în țara lor. «Nu sunt Enoch Powell» (N.T.² – fost ministru de interne britanic care s-a opus cu înverșunare imigrării către Anglia), a declarat un diplomat occidental referindu-se la cel mai binecunoscut adversar politic al imigrărilor spre Marea Britanie. În același timp, dacă populația Europei Occidentale va mai crește cât de puțin cu refugiați din oricare parte a lumii, civilizația vest-europeană se va prăbuși în mod inevitabil. Cerințele americane ale imigrării începând de la mijlocul anilor '60 au fost transformate de la vechiul sistem al cotelor într-unul bazat pe necesități economice. Astfel, de exemplu, brutarii,

de care este nevoie în S.U.A., pot obține, de regulă, mai repede, vizele de intrare decât chiar profesorii universitari. «Eu simpatizez într-adevăr cu sutele de milioane care trăiesc în dosul 'Cortinei de fier' – și există încă o asemenea cortină, fiți siguri de asta – a spus un diplomat european. Dar dacă noi vom începe să acordăm vize oricui care ar vrea să plece, zăgazurile se vor rupe spre distrugerea propriei noastre economii și societăți». Este limpede că drepturile omului sunt aplicate în practică selectiv, în timp ce numai retorica lor tinde să fie fundamentalistă. Adică zvăpăiată și mincinoasă. Nici nu poate fi altfel, politic vorbind. Ceea ce este de pus sub semnul întrebării rezultă din ultimul paragraf al acestei informări, pe care l-am citat în motto: minciuna ideologică, învelită în fondant diplomatic. Refugiații (toți politici, nu pe criterii economice, cum îi defalca ziaristul, pentru că situația precară socială și economică din țările comuniste se datora politicului, ideologicului) au fost victime colaterale, ca în orice război, clasic sau „rece”.

NOTE

1. Notă privind telexul expedit de M. Brown, corespondent al ziarului *New York Times* la 17.02.1977, în ACNSAS DUI nr. 2217, vol. 5, f. 21 r-v.
2. Nota traducătorului Securității, se înțelege.

VORBE, VORBE, VORBE

V

CONSTANTIN CĂLIN

„*Ultimul pe listă*”. Într-un fel am receptat această vorbă în decembrie 1989 și altfel ulterior. Atunci îmi sugera modestie, decență, asumare dezinteresată a unei mari responsabilități. Mai târziu mi-am dat seama că m-am înșelat. Cel ce se trecuse „ultimul pe listă” s-a dovedit avid de putere și a făcut concesii oribile pentru a se menține la vârful ei. Ipocrit, împăciuitorismul lui a generat o serie de rele – nici azi eradicat – care și-au pus amprenta asupra societății actuale. La suprafața acesteia s-a fixat o pătură lacomă, demagogică și cinică. Democrația a devenit din ce mai „originală”, iar corupția – ajunsă la dimensiuni vaste – epidemică. Visul într-o epocă a meritocrației s-a destrămat; dezamăgirile oamenilor cinstiți au crescut; obrăznicia – în forme ostentative – triumfă.

DI Ion Iliescu n-a fost primul care a recurs la stratagema „ultimului pe listă”. În urmă cu 60 de ani, în cursul „evenimentelor din Ungaria” (începute pe 23 octombrie), similar a procedat János Kádár. După o săptămână de consultări, la 3 noiembrie 1956, s-a anunțat „componenta noului guvern ungar”. Propus încă din 25 octombrie, președinte al Consiliului de Miniștri și ministru de externe era Imre Nagy. Iar ultimul pe lista miniștrilor de stat figura János Kádár. Nagy a făcut greșeala fatală să anunțe „denunțarea cu efect imediat a Tratatului de la Varșovia și proclamarea «neutralității» Ungariei”, apoi „a chemat poporul la arme împotriva armatei sovietice și a apelat la țările apusene să se amestece”. Peste două zile (adică pe 5 noiembrie) situația s-a răsturnat: s-a format „guvernul ungar revoluționar muncitoresc-țărănesc”, care, cu o excepție, era diferit de precedentul. Nu se mai regăseau în el reprezentanții partidelor reconstituite în acest interval (social-democrații, agrarieni și alte formațiuni) și nici G. Lukács, membru al Partidului celor ce Muncesc din Ungaria. Excepția? János Kádár, pe postul de prim-ministru, considerat capabil să lupte cu „forțele întunecate ale contra-revoluției”. Guvernul său fu susținut imediat de toate țările democrat-populare. *Scânteia* (6 noiembrie) publică pe pagina 1 „Proclamația” acestuia, în care era incriminată „clica lui Rakocsi și Gerő” (acesta din urmă confirmat pe 24 octombrie, de Plenara C.C. a Partidului, ca prim-secretar și înlocuit în ziua următoare de Kádár) și se făceau promisiuni de „îmbunătățiri rapide și simțitoare ale nivelului de trai”, plus, la punctul 15, ultimul, tratative în problema retragerii

trupelor sovietice. Simultan, pe aceeași pagină, e publicat „Mesajul Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, al Guvernului R.P.R. și al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R.” (semnat de Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica și Dr. Petru Groza), în care se „salută din toată inima” formarea guvernului lui János Kádár.

Morala pe care vreau s-o scot e simplă: în politică, cine se așază „ultimul pe listă” n-o face, aproape niciodată, ca să rămână acolo. Mai ales când e deținătorul unor legături puternice sau oculte.

„*Nimic nu merge*” sau „*Nimic nu mai merge*”. Oricum ai lua-o, e o impresie falsă. Care-i sursa ei? Știrile negative și talk-show-urile susținute de țambalagiii „dezaștelor” naționale. Cere-i celui ce zice „nimic nu merge” să detalieze și vei constata că exemplele sale sunt, adesea, mărunte probleme personale, că n-are deci argumente pentru o atare generalizare. Mai mult, în destule cazuri, cel ce se lamentează că „nimic nu merge” e un tip prosper, căruia, dimpotrivă, „toate îi merg”. Cert, sub masca nemulțumirii năzuiește la profituri și mai mari.

Formula toxică, „nimic nu merge” le induce, treptat, celor nepreveniți, care nu compară și analizează datele, un soi de defetism și-i determină să se complacă în rutină. De ce să te străduiești – își zic ei – pentru ceva deosebit într-un climat al stagnării și al regresului? De ce să lupți pentru schimbarea acestuia, dacă nu întrevezi nici măcar ameliorări, ci numai eșecuri? Rareori „nimic nu merge” dă impulsul contrar de acțiune. Repetată automatic, vorba asta mai curând tâmpește și moleștește decât trezește și mobilizează. De altfel, cel mai frecvent o spun delăsătorii și moftangiii, nu cunoscătorii stărilor adevărate, inșii îndreptățiți să critice. Oamenii rezonabili nu ezită să atragă atenția asupra unei crize, când ea există. În același timp, ei cred întotdeauna în progres, chiar și atunci când emergența acestuia e slabă.

Ce-i de făcut? Să ieșim din folclorul neputințelor naționale și să adoptăm o atitudine lucidă în aprecieri. Sau, și mai simplu: să opunem strâmbăturilor că „nimic nu merge” un energic „să facem totul ca toate să meargă”! Pentru cei ce nu știu: îndemnul „să facem totul” vine din Antichitate (v. Sallustius, Războiul cu Jugurtha), nu din comunismul recent.

Patriotism. „Patriotismul verbal – a spus undeva Sadoveanu – e o boală rușinoasă”. Cel mai bine se vede aceasta în campaniile electorale, care sunt perioadele ei de recrudescență. Mulți – cum s-a întâmplat și recent – o iau razna. Peroarează în gol despre România, român, românesc și dau iama prin emblemele istorice. Unuia, ins nevrednic a se numi justițiar, i s-a năzărit, de pildă, că trebuie să și-l aproprieze pe Vlad Țepeș. Himeric, și-a făcut guvern, în fruntea căruia l-a așezat, fictiv, pe Victor Ponta, căci, după opinia sa, acesta „a fost cel mai bun prim-ministru după Ionel I. Brătianu”, afirmație pe placul mitomanului național, o „enormitate” revoltătoare! Auzind-o, simți impulsul să-i ceri celui ce-a enunțat-o „carnetul de sănătate”, și dacă maladia de care îl bănuiești nu-i trecută acolo, să-l trimiți urgent la psihiatrie. Clar: stră-strănepotul lui Țepeș a deraiat grav de la logică și axiologie.

Deși poate ar trebui, nimănui nu-i interzis să vorbească despre patrie și patriotism. Însă nu toți sunt îndreptățiți s-o facă și nu toți știu cum. Ce drept au să se refere la ele hoții, escrocii, impostorii, demagogii? Or, ca să parvină, tocmai aceștia abuzează de tema și retorica patriotică. Pe ei îi apucă, în luna dinaintea alegerilor, grijile și durerile „neamului”. Suferă pentru „umilințele” la care, chipurile, l-au supus adversarii politici. Au crize efemere, dar acute, cât să-i impresioneze pe cei cu judecata slabă, după care se regroupează în „tagma jefuitorilor”. Din păcate, n-avem suficient timp pentru a-i disprețui și nici flit la îndemână ca să le închidem gura. Oportuniștii, farsorii, exaltații sunt la fel de respingători ca și denigratorii fățiși și snobii de trei parale, cei care ricanează la tot ce-i românesc și stâlcesc până și numele țării. Alte idei nu au! „Afară”, mulți dintre aceștia sunt slugi și „oameni de prisos”.

Ca să-ți dovedești, azi, patriotismul, nu-i deloc nimerit să adopți atitudini medievale, să mimezi „trasul în țepă” prin mici turnătorii. De asemenea, nu-i nimerit să evoci calități și fapte pe care nu le-ai ilustrat niciodată. În discurs, oricât s-ar zbate, patriot nu-i cel cu „sonorul mare”, ci cel măsurat în cuvinte. Adevărul și un ton adecvat te fac mai elocvent. Patriot nu-i cel de un optimism necenzurat, mincinosul stăpân pe false prodigii. Patriotul e vigilant, scrutător, (auto)critic. Nu tolerază anarhia și neglijența: lucrul de mântuială. În fața greșelii, nu zice niciodată „las – că merge ș-așa” sau „și ce dacă?”. La el, eficiența și gustul sunt valori de nedespărțit. Patriotul crede că binele vine din muncă, nu din activități mafioate. Nu se împacă deloc cu leneșii, cu parvenții pe căi dubioase, cu năvăliții în rele. Cumpătat, își cumpără unelte, nu articole de lux. Patriotul nu-i șovin, și din contactul cu cei de alte etnii extrage îndemnuri de a se perfecționa și de a prelua, selectiv, ceea ce i se pare adecvat. În „deschiderile” sale către ceilalți nu-și uită identitatea și nu cedează o iotă din patrimoniu (moștenirea comună), pe care vrea să-l consolideze și să-l mărească. Patriotul respectă tradiția, dar se preocupă și de viitor. Omagiază pe „oamenii cari au fost” și întâmpină cu bucurie pe „cei ce vin”.

TRĂIREA ROMÂNEASCĂ

AUTOMOBILUL, ACEST ZEU AL ROMÂNILOR

ALEXANDRU BUICAN

Despre pasiunea românului pentru automobil s-a risipit destulă hârtie tipărită. Să ne fie iertat și nouă să considerăm puțin chestiunea. Nu e îndoială că „mașina” este idealul modern al românului.

Din balcon privesc traficul înspăimântător ce se desfășoară la poalele clădirii în care locuiesc. Și primul lucru izbitoare este faptul că acest „trafic” se desfășoară nu numai la orele de dimineață, ci la orice oră, adică atunci când membrii unei comunități normale ar fi trebuit să fie deja adunați în anumite locuri unde ar trebui (Ehe, ar trebui...) să presteze o activitate economică.

O altă ciudățenie este faptul că automobilele care se îmbuzesc acolo jos, trădând indubitabil existența la volanul lor a unui apendice prost crescut, sunt în mare, foarte mare, parte, dintre cele de lux, scumpe. Judecând după acest fapt, nici n-ai bănuî că te afli într-o țară cu cel mai redus BIP din Europa (sau aproape).

Cei care au călătorit pe autostrăzile țărilor europene ar fi putut observa un fenomen care le-ar fi putut da de gândit, dacă ar fi fost vinovați de acest viciu. În mod sigur s-au întâlnit cu acele *trailers* uriașe care cară automobile – mă refer, evident, la cele ce poartă numere de înmatriculare românești. Și ar fi putut observa că acele *trailers* ce se îndreptau spre România, cărau numai mașini de lux, în vreme ce acelea care plecau din România transportau automobile Dacia. Deci undeva, în anume țări mai bogate decât România, automobilele Dacia sunt suficient de performante ca să îndeplinească un rol social. Evident că românii, de vreme ce nu importau decât mașini de lux, nu erau satisfăcuți cu mașinile de producție proprie, ei trimițându-le altora mai modești, ca germanii de pildă.

În atitudinea românului față de „mașină” se vede, foarte clar, acel spirit individualist care îl împiedică pe el și pe conaționali lui să alcătuiască cu adevărat un popor. Astfel, tânărul român „pleacă”, „afară”, unde, făcând cele mai de jos munci, după un timp își vede visul cu ochii: își poate „trage un merțan” – la mâna a doua, desigur. Această psihoză a atins limite dementiale de vreme ce, de curând, un tânăr își oferea un rinichi în schimbul unei automobile Audi. Nu poți să nu te întrebi câte fabrici de automobile s-ar fi putut construi în România, dacă această energie individuală, nu s-ar fi consumat astfel, în gol.

Este deci evident faptul că românul face din marca automobilului un blazon, prozaica ladă pe roți, nefiind nici decum pentru el un mijloc de deplasare, adică o realizare tehnică prin care să se poată deplasa dinspre un punct A în spațiu către un punct B, mult mai repede decât atunci când „călca iarba” pe câmp.

Este, de asemenea, acolo jos, sub balconul meu, un incredibil vacarm. Pentru că el, păstorul român, n-are răbdare. Înainte de toate, el e grăbit. După ce a ajuns codașul Europei, în drumul său de două ori milenar, acum se grăbește de parcă ar vrea să recupereze instantaneu întregul decalaj de civilizație dintre el și semenii aflați undeva în acel faimos „afară”.

El, pentru care timpul s-a măsurat de milenii în cicluri ale mișcării oilor, se simte de asemenea ca un animal în cușcă în mijlocul civilizației moderne. Traficul presupune reguli organice acceptate, la nivel individual și la nivelul comunității presupune o anume conduită ce ține de nivelul cultural al societății. Dar românul pare într-o febrilă căutare de a trece înaintea celorlalți. Acestei atitudini i se poate găsi o dublă motivație. Mai întâi este teama atavică de a nu „i se lua înaintea”, teamă ce i s-a sădit în ființă de-a lungul existenței într-o comunitate unde hafitul a fost mereu legea. Deci românul, căruia „i s-a luat mereu în față” prin capriciul bestialității celor care l-au stăpânit, se „îndeasă”. Și, dus el însuși de psihologia hatârului, crede, la rândul său, șmecherește, că „a o lua înaintea”, este o izbândă a spiritului. Conduc neîncetat de pornirea de a „fenta” pe ceilalți, „o ia” deci pe liniile de tramvai, pe alei lăturalnice, pe trotuare, cum ar lua-o pe tarlaua ce i s-a încastrat în psihicul de țăran de-a lungul secolelor. Pe de altă parte, condusul pe drumurile publice este mai întâi o instituție ideală, cu reguli specifice, care reguli presupun receptarea lor de către un rudiment măcar de gândire abstractă. Firește că, în lipsa acestei gândiri, românul nu poate bănui existența unor linii „imaginare” pe străzi, în intersecții. El, acolo unde vede un spațiu deschis, pur și simplu „pornește deplasarea către înainte”. Când, vreun agent îl sancționează, neînțelegând de ce, el, „participantul la trafic” se simte nedreptățit.

Dar, poate nu cel din urmă lucru care să dea de gândit, este aparența unei absolute nesocotiri a argumentului economic. Înmulțindu-se fără nici o noimă, omul, oricât ar părea de paradoxal, nu și-a asigurat existența pe planetă, ci și-a pus-o în pericol. Se afirmă cu lirism că apariția tehnicii l-a eliberat pe om, l-a protejat, l-a făcut „stăpânul naturii”. În realitate, apariția tehnicii nu a fost o izbândă a omului, ci doar o consecință a înmulțirii lui. Tehnica l-a robit, izolându-l de natură și, desigur, de el însuși. Individul care își petrece 8, sau 10, sau 12 ore în dreptul unei benzi de producție, executând maniacal un gest care nu mai are nimic de-a face cu gândirea, adică tocmai atributul umanității, nu mai e un om. Într-o lume a acestor totemuri tehnice, omul este alienat. În cazul său, românul își va parca acest stăpân, pentru o perioadă de 8, sau 10, sau 12 ore, în vecinătatea unui loc (destul de misterios, e drept) în care el va sta închis în tot acest timp ca să presteze o muncă ce nu mai are nimic de-a face cu umanitatea, dar care e devenită imperioasă, întrucât el trebuie să-și plătească idolul și stăpânul său cu patru roți, pe care i l-a vândut germanul sau japonezul. Niște bănci internaționale îl așteaptă lunar și implacabil să treacă prin dreptul unui calculator și apoi la ghișeu de plăți. Căci această cutie pe roți nu e nicidecum un *asset*, ci un *liability*. Ea, prin cerințele ei, îl sărăcește pe român. Să te miri apoi că acesta „înapoi tot dă ca racul”?

Această pornire hulpavă în a-ți apropria bunuri materiale, în abstracție de rolul lor strict funcțional, este urmarea deopotrivă a sărăciei materiale și morale. Iar în privința sărăciei materiale, aceasta nu va fi ameliorată prin cumpărarea pe datorie a automobilelor de lux, cu atât mai puțin prin cumpărarea acestor

automobile de lux, scumpe, cu banii furați din banii cerșiți. Ea s-ar putea rezolva printr-o atitudine frugală și printr-o muncă intensă de creare de valori românești. Ehe! s-ar putea...

Iată doar câteva din foarte multe fapte ce pot substanția la nesfârșit afirmația că poate nu există popor care să-și dorească atât de mult „numai ce e străin”, în detrimentul lucrului românesc, care atitudine înseamnă cea mai bizară respingere a autohtonismului. Și fiecare din aceste realități este alt vot de blam dat bazaconiilor debitate de Mihai Eminescu despre „cumințenia” țăranului român.

Să relatez, în încheiere, o scenă ce mi s-a părut deosebit de semnificativă. Ieșisem din localitatea care se numește Sebeș și despre care nu știu cum ar putea fi caracterizată... sat?... târg?... oraș? Stătusem o oră numai ca să ating rândul primelor case. Pentru că, undeva, în „centru”, exista o intersecție absurdă, șirul de mașini care circulau pe „șoseaua națională” și care străbătea acest Sebeș se întindea pe 7 km, în plin câmp.¹ După ce am depășit, în fine, această anomalie, am văzut o scenă ce mi-a dat apoi mult de gândit. Un țăran, în plin câmp, „trăsese” o mașină germană, neagră, cred că un BMW, îi deschisese larg ușile și, de la oarecare distanță, cu un aer de venerație... o privea. Mi-am adus aminte de eroul lui Liviu Rebreanu, Ion, care sărutase pământul! Iată ce ne spune înaltul romancier despre incidentul care a dus la scena memorabilă din roman: „...Am văzut pe câmp un țăran care făcea parcă temenele și săruta pământul. Omul se socotea singur și nevăzut de nimeni. Am intrat apoi în vorbă cu el și am aflat că dusesse crâncenă luptă pe la multe ocoale, judecătorii și tribunale până dobândise deplina stăpânire a pământului său.”²

Mă întrebam, la rândul meu, urmărind pe acest „Ion” contemporan, ce procese psihice se petreceau în mintea arhaicului păstor din Carpați, care venera o cutie pe roți făcută în serie de „neamț”. Din întreaga sa atitudine, din limbajul corpului, se vedea clar că o iubea. Și mi se părea că înțeleg că, după două mii de ani de existență supusă pericolelor de tot felul, țăranul român, care nu putuse fi smuls din pământul său, fusese, de astă dată, pur și simplu măturat de uraganul civilizației ce izbucnise prin fereastra deschisă de integrarea României în Comunitatea Europeană. Și înțelegeam și rostul admiterii, de către țările din Occident, în structura lor politică, a celor care, ca România, se găsesc într-un feudalism întârziat. Câte astfel de cutii de metal nu vând germanii pe piețe de acest fel (pe lângă altele ca India sau Orientul Mijlociu)! Într-o țară fără drumuri și șosele, unde ai nevoie de o oră să străbați un sat (unii îi spun oraș!), fără infrastructură care să susțină mecanic aceste mașini, ele ar putea ajunge fier vechi, dacă producătorii lor n-ar mai avea motiv să le susțină în schimbul înfeudării țării vasală economic.

În prezent, acest țăran român, erou al unei întregi literaturi romantice, deși băntuie în neștire pe căile continentului, nu trăiește în Europa. Dar el, neavând o cultură superioară, care cultură presupune un destin, nu trăiește nici măcar în România. Până mai dăunăzi el trăia cel puțin în satul său. Acum îl poți căuta oriunde – pe plantațiile de câpșuni din Spania, dacă vrei – numai în cetatea lui de rezistență nu!

NOTE

1. Sentimentul de dreptate ne obligă să spunem că situația, mai veche, s-a ameliorat între timp prin construirea unui tronson de autostradă.
2. „De vorbă cu Liviu Rebreanu [II]”, *Adevărul literar și artistic*, VII, nr. 285, 9 mai 1926

INTERVIU

„REPREZENTANȚII ROMÂNIEI SUNT, DIN NEFERICIRE, FĂRĂ IDEI, ȘTERȘI”

INTERVIU CU DOMNUL ANDREI MARGA DE DANIELA SITAR-TĂUT

Daniela Sitar-Tăut: Stimate domnule Andrei Marga, vă mulțumim că ați acceptat să ne răspundeți la câteva întrebări. De această dată, întrebările nu se vor mai referi la chestiuni de învățământ unde, de asemenea dvs., ca Rector al Universității din Cluj și Ministru al Învățământului, puteți să aruncați o lumină autorizată, ci la chestiuni de geopolitică, legate deci de calitatea dvs. de Ministru de Externe al României în anul 2012. Să încep cu un eveniment „fierbinte”: victoria zdrobitoare a lui Donald Trump în USA. Cum o interpretați, mai ales că s-a petrecut la puțin timp după așa zisul „Brexit”?

Andrei Marga: Pun în legătură cele două evenimente, Brexitul și victoria lui Donald Trump, doar pentru că țin de aceeași atmosferă politică. Este atmosfera de sfârșit a neo-liberalismului în politica mare și de trecere la corectura globalizării. Cele două evenimente denotă încă o dată că economia de piață are nevoie de conducere competentă, iar tradițiile de conviețuire recapătă importanță.

Daniela Sitar-Tăut: Comunitatea Europeană, „proiectul european”, este amenințată nu numai de decizia electoratului englez, dar și de un posibil, așa-numit, „frenchxit”. Va fi afectată grav, va supraviețui ea ieșirii Marii Britanii din Uniune?

Andrei Marga: Știm bine că Franța este nu doar o parte, ci un stâlp al Uniunii Europene. Un eventual Frenchxit ar pune capăt Uniunii. Problema mare este că proiectul inițial al unificării europene, al generației Adenauer, de Gaulle, de Gasperi, chiar și al generației Willy Brandt, Mitterand, a fost abandonat pe nesimțite. Acest proiect a promis o Europă a cetățenilor, democratizarea, dar ceea ce a rezultat este mai curând o birocrație înțepenită. Britanicii vorbesc, pe bună dreptate, de „postdemocrație” – o democrație populată nu atât cu cetățeni, cât cu șefi, birocrați și executanți. Pentru Uniunea Europeană nu este încă prea târziu să revină la acel proiect, dar va trebui să o facă. De altfel, în Europa se amplifică reacția nu la Europa unită, cum se crede prea ușor, ci la politicile actuale ale Uniunii. Ceea ce deocamdată se stigmatizează grăbit ca „antieuropean” este, de fapt, critica Europei birocratice care a pierdut legătura cu oamenii.

Daniela Sitar-Tăut: Electoratul englez a reacționat mai ales în legătură cu principiul „liberei circulații a persoanelor”, ceea ce – ar crede el – ar putea altera iremediabil modul

de viață al națiunilor Regatului Unit. Se pune deci problema „identității naționale”.

Andrei Marga: Putem discuta întregul evantai de nemulțumiri britanice: mișcarea nelămurită a forței de muncă, lejera abordare a imigrației, enorma birocrație bruxelleză, lipsa de viziune de la Bruxelles și Strasbourg etc. Opinia mea este că, având alternativa replierii în Commonwealth, Marea Britanie și-a apărut politica proprie. Spus direct, insula nu avea cum să se integreze în Uniunea Europeană și să se supună regulilor valabile pentru statele continentale. De aceea, nu a acceptat nici moneda euro, nici alte decizii comunitare. În plus, aspirația Marii Britanii este să participe la competiția globală. Această țară și-a dat seama că, după 2010, am intrat într-o geometrie nouă a supraputerilor și caută să se re poziționeze într-o lume schimbată.

Nu cred că identitatea națională a fost decisivă în Brexit, Marea Britanie având o abordare cosmopolită versată. Desigur, însă, că ea se așteaptă ca identitatea imigraților să fi încorporat achizițiile modernității – la nivelul vieții de zi cu zi: prevalența veniturilor din muncă proprie, grija pentru mediul înconjurător, corectitudinea în raporturi, disponibilitate la argumentare. Au apărut asperitățile cunoscute, care au fost exploatare mediatic și politic, cu consecințe, desigur.

Se simte însă o problemă veche, care nu s-a învechit. Este din nou limpede că identitatea națională nu ar trebui redusă la limbă și istorie, cum fac la noi istorici care reiau un herderism degradat, nici măcar la teritoriu. Și limba, și istoria, și teritoriul sunt componente ale identității naționale, dar aceasta se consacră prin prestații, prin performanțe, cum spuneam, în cartea *Filosofia unificării europene* (2005). Țările dezvoltate ale Europei nu i-au ajutat suficient pe cei săraci să lichideze sărăcia, dar nici țările sărace nu fac destul pentru ca cetățenii lor să se prezinte în concertul națiunilor nu doar cu teritoriu, limbă și folclor, ci și cu performanțe în cultură și civilizație. Numai dacă această concepere a identității naționale se acceptă, Europa va putea fi unită, durabilă. Altfel, este o reuniune de orgolii care va repeta trecutul în costume și parole noi.

Daniela Sitar-Tăut: Care credeți că va fi evoluția conceptului politic de „Spațiu Schengen”, după acest val

deosebit de însemnat de refugiați sosiți din Orientul Apropiat în Europa?

Andrei Marga: Sunt prea mari avantajele percepute de cetățenii Europei unite ca să se renunțe la „spațiul Schengen”. Pe de altă parte, imigrația nici nu este încă pe cât va putea să fie, dacă nu se clarifică politicile în domeniul circulației persoanelor.

„Spațiul Schengen” va depinde însă de forma pe care și-o va da Europa. Vedem bine că noile propuneri – formulate cel mai recent de istorici irlandezi și germani – vizează, de fapt, revenirea Uniunii Europene la un nucleu performant și renegocierea cu acele țări care promet să poată ține pasul ca nivel de dezvoltare. Poate că nu aceasta va fi soluția ce se va adopta, dar lucrurile sunt în mișcare. Întreaga arhitectură europeană se cere regândită prin democratizare. Trebuie spus, însă, că renunțarea la vize, sub anumite condiții agreeate de guverne, nu este legată strict de apartenența la Uniunea Europeană, chiar dacă aceasta constituie un avantaj.

Daniela Sitar-Tăut: Care sunt, în acest moment, șansele României de a fi admisă în „Spațiul Schengen”? Mai există, în realitate, „Spațiul Schengen”? Din ce în ce mai multe țări din Comunitatea Europeană reinstituie controlul frontierelor.

Andrei Marga: Cred că sunt șanse bune, dar depinde de cum se argumentează. Reprezentanții României sunt, din nefericire, fără idei, șterși. Sub alt aspect privind lucrurile, libertatea de circulație a persoanelor se va asigura în cadrul Schengen. Hotărâtoare sunt aranjamentele guvernelor europene. Controlul frontierelor nu mai poate fi evitat în era terorismului organizat global, dar acest control nu exclude diferențierea. Miza practică pentru români este să nu mai fie nevoie de vize. Ne putem aștepta la un progres substanțial

și pentru țările din Uniunea Europeană, precum România și Bulgaria, care nu sunt acum complet în Schengen. Mai cu seamă în situația în care se negociază cu Georgia și Ucraina, la orizont cu Rusia, un regim al circulației persoanelor cu alte siguranțe decât tradiționalele vize.

Daniela Sitar-Tăut: Ce credeți despre așa-zisele cote de refugiați pe care ar trebui să le accepte și România? Le va accepta? Va fi un lucru bun pentru ea dacă va face acest lucru?

Andrei Marga: Nu am fost și nu sunt alarmat, căci nu va fi înghesuială la frontiere. Imaginea României este, din păcate, proastă. Desigur, există un regim internațional convenit al refugiaților, care nu suscită discuții. O nouă migrație a popoarelor este realitate, iar deciziile luate, de pildă, de SUA, Germania, Canada de a stimula imigrarea de personal calificat o sprijină, ca și decizia Chinei de a sprijini munca în exterior a cetățenilor săi. Nu vine o lume a retragerii în izolare, ci a mișcării pe glob. Unele țări își vor crea avantaje din ea. România va avea de luptat să-i integreze, printr-o democrație curată și o dezvoltare sănătoasă, pe români, înainte de a-și pune întrebarea cum poate folosi migrația amintită.

Daniela Sitar-Tăut: Cum vedeți evoluția conflictului dintre Rusia și Ucraina? Noi avem graniță cu Ucraina. Are Ucraina șanse reale de a fi admisă, într-un viitor previzibil, în Comunitatea Europeană?

Andrei Marga: Cred că relația Rusia-Ucraina este parte a relației dintre supraputeri. Această ultimă relație are nevoie de un nou acord, în condițiile în care America a devenit supraputerea hegemonică, China a urcat în rangul unei supraputeri economice și politice, Rusia și-a refăcut statutul de supraputere militară, iar Uniunea Europeană este o supraputere economică. Nu există înțelegeri scrise Gorbaciov-Bush

de la capătul războiului rece, dar Rusia, revenită în ultimul deceniu la statutul amintit, nu dorește intrarea NATO pe „centura” de securitate pe care o proclamă. Republicanii americani par gata să revină la formula Nixon-Kissinger a unei politici internaționale făcute în trei sau patru, ținând din nou seama de deviza lui Bismarck – când jocul este cu mai mulți, trebuie să faci să ai jumătate plus unu de partea ta. Iar, pentru Uniunea Europeană, urgența mi se pare integrarea a ceea ce este, înainte de a reflecta la extindere.

Daniela Sitar-Tăut: Care credeți că va fi de acum înainte statutul Crimeei, alipită la Rusia în urma unui referendum foarte controversat?

Andrei Marga: Nu referendumul este problema, căci în condițiile unui stat în criză, cum este Ucraina, cu datele demografice și istorice existente, cu reangajarea Rusiei între supraputeri, referendumul ar fi același. Nu discutăm aici istoria actualelor frontiere ruso-ucrainiene. Crimeea este acum o chestiune de respectare a unor angajamente luate de statele europene de a recunoaște frontierele stabilite în jurul lui 1990. Dar, cum spunea Helmut Schmidt, nu este înțelept să se intre în dosarul celor peste o mie șase sute de ani de istorie comună a rușilor și ucrainenilor. În Senatul american se discută serios aceste lucruri și ar trebui luat act de aceste discuții. Istoria s-ar cuveni să fie sursă de înțelepciune.

Daniela Sitar-Tăut: Credeți că ne aflăm, deja, într-un război rece între Occident și Statele Unite, pe de o parte, și Rusia, pe de alta? Dacă da, e posibilă o escaladare într-un război „cald”? Se va schimba oare situația aceasta în urma alegerii lui Donald Trump ca președinte al SUA?

Andrei Marga: Suntem încă pe direcția „războiului rece”. Dacă luăm însă în seamă orientările de bază ale supraputerilor, alunecarea în „războiul cald” este improbabilă. Rusia are nevoie de ani buni de modernizare economică și socială, China spune explicit că vastul ei program de realizare a ceea ce se numește „*Chinese Dream*” are nevoie de cooperare internațională, SUA trebuie să prevină extinderea terorismului, din momentul în care teritoriul ei nu mai este inexpugnabil, Europa unită este interesată vital în dialog. Fiecare supraputere își poate atinge țintele doar evitând războiul.

Nu putem anticipa în detalii schimbările pe care le va aduce noul președinte american. Pot spune – observând declarațiile și cartea de candidatură a lui Donald Trump (*Crippled America – How to Make America Great Again*, Threshold Editions, New York, 2015) – că vor fi schimbări clare: relansarea launtrică a Americii, corectarea globalizării moștenite de la Bill Clinton, revizuirea relațiilor cu puterile concurente, denunțarea acelei „*political correctness*” care paralizază gândirea și face loc clișeelelor, toate în slujba consolidării hegemoniei americane. „Secolul american”, ca să preiau expresia lui Tony Judt sau Joseph Nye, va continua, cu idei noi.

Daniela Sitar-Tăut: Rusia a protestat împotriva amplasării de către alianța NATO, care cuprinde, desigur, și

România, a „scutului antirachetă” în România. Credeți că România este expusă cu adevărat unor lovituri nucleare în eventualitatea unui război între NATO și Rusia? Președintele rus Vladimir Putin a avertizat România în acest sens.

Andrei Marga: Orice responsabil militar competent își are rațiunile sale. Știm istoria amplasării sistemului antirachetă în Polonia, România, Turcia, după ce Republica Cehă a renunțat. Mai știm că SUA și România motivează amplasarea prin nevoi ale apărării țărilor alianței.

Eu cred că se va ajunge la negocieri pentru un acord SUA-Rusia în materie. Sistemul antirachetă depinde, se știe, și de evoluția tehnologiilor. Noua președinție republicană din America are alte șanse de a depăși neînțelegerile decât fosta administrație.

Deznodământul depinde totdeauna și de cine negociază. Fiindcă ați menționat funcționarea mea ca ministru de externe, nu pot să nu amintesc că atunci am fost asigurat, de la un nivel relevant, că se va putea face un pas pozitiv în recuperarea tezaurului României. Pasul era tangibil. Să observăm că astăzi se mai vorbește doar despre impedimentele rezolvării chestiunii. Evident, depinde de cine discută.

Daniela Sitar-Tăut: În ce privește politica internă, cum apreciați prestația „clasei politice” din acest moment?

Andrei Marga: Prestanța este joasă, căci prestația este mediocră. În definitiv, cine răspunde de sărăcia, subdezvoltarea infrastructurii, limitarea democrației și celelelate neajunsuri din jur? Mai are trecere aberația după care șefii ar fi cumsecade, dar rezultatele sunt mai slabe decât în alte țări, căci cei conduși nu ar fi în regulă. În fapt, și la noi, fiecare ar trebui să răspundă conform pretențiilor de conducere.

Sunt tot felul de soluții false puse în joc astăzi. Unii cer „să vină tinerii”, alții „să vină cei de afară”, alții „să ne asiste americanii”, „să ne dea europenii” etc. În ultimi ani, se bate monedă pe „schimbarea clasei politice” – o temă falsă, la care nu se apelează în țări civilizate. Este clar că din interese ale unor persoane ajunse la decizii, dar fără să aibă soluții, se vrea, de fapt, o selectare discriminatoare a oamenilor, dincolo de împrejurarea că timpul schimbă orice. Până acum, o asemenea selectare a înlocuit oameni pricepuți cu debutanți nepregătiți și manevrabili. De asta are România nevoie? Se pune însă o întrebare și mai simplă: în fond, cei care vor să facă selectarea cum au fost selectați? La o examinare atentă, se poate spune că nicidecum după reguli transparente!

Față de toate aceste soluții superficiale, este o soluție mai simplă și singura legitimă și aducătoare de rezultate durabile: democratizarea. Formulată mai simplu: numai democratizarea în continuare, o democratizare curată, cum s-a spus în tradiția transilvăneană, o democratizare unită din nou cu meritocrația, aduce normalitatea în interior și poate pune România în mișcare.

Daniela Sitar-Tăut: Vă mulțumim.

NOTE DE LECTURĂ

FLORILE BOSFORULUI – 150

ALEXANDRU BUICAN

În anul 1855, când apărea la București volumul *Poeziile vechi și noi ale D-lui Bolintineanu*, poetul intrase în cel de al șaptelea an de exil. O perioadă considerabilă de timp o petrecuse la Constantinopol, la Brusa și în insula Samos. În acest tom, îngrijit de prietenul său George Sion, își făceau apariția două cicluri de o sensibilitate nouă în creația sa poetică, dar și a epocii: „Florile Bosforului” și „Caicelane.”. Erau reacțiile sale la atmosfera a ceea ce noi numim astăzi generic – cum și alții o făceau încă de pe atunci – „Orientul”.

Când, exact zece ani mai târziu, Bolintineanu, reîntors din exil, avea, în fine, posibilitatea să dea operei sale poetice o înfățișare mai amplă, sub forma tiparului, conștient de semnificația „florilor Bosforului”, le pune în deschiderea volumului *Poesii de D. Bolintineanu atât cunoscute cât și inedite*, pentru ca, în anul următor, să le reia și să tipărească ciclul separat.

De atunci au trecut nu mai puțin de 150 (una sută și cincizeci!) de ani și, deși acest ciclu, unic în cadrul poeziei în limba română, a fost inclus în destule culegeri, n-a fost niciodată retipărit într-un volum de sine stătător. Semnificația mare a acestor „flori ale Bosforului”, de care Bolintineanu, după cum am văzut, era deplin conștient, a scăpat românilor.

Ceea ce astăzi pare a se fi uitat este faptul că „Bosforul” poeziei lui Bolintineanu fusese parte din existența românilor de mai bine de patru veacuri. Numai timp de două secole, din acel faimos și infam Fanar, venise un lung șir de domni care schimbaseră complet înfățișarea vieții românești așa cum fusese ea de-a lungul Evului Mediu. La aproape un secol de la apariția acestor „flori ale Bosforului”, vizitând Constantinopolul, altui scriitor român, Camil Petrescu, nu-i scăpa această realitate și el simțea încă apăsarea psihologică a îndelungatei apartenențe a spațiului românesc la stăpânirea otomană: „Timp de secole au pornit de aici, din chioșcurile și seraiele acestui defileu hotărâri crunte, care au dus moartea sau viața în principatele dunărene, au pornit porunci mâniaoase către pașii de pe Dunăre.” Sau: „Vreun strămoș al meu săruta desigur cu umilință mâna vreunui serdar grec, care și el îngenunchea la scara vreunui Agă. Iar Vodă, chiar el, stăpânul vieții și averii tuturor, nu era decât protejatul vreunui pașă sau dragoman, care însuși abia pătrundea la marele vizir”.

La data când Bolintineanu băntuia, exilat, pe țărmurile Bosforului, o foarte mare comunitate românească viețuia acolo.

Ion Ghica era prinț de Samos și îl invita pe poet să locuiască la reședința sa, ca pe un adevărat „poet în residence”. Bălcescu, la Constantinopol, milita pentru independența Țărilor Române – iar la moartea sa, la Palermo, camera de hotel avea să-i fie sigilată în prezența consulului turc, istoricul fiind supus otoman. Pe apele Bosforului, Bolintineanu se întâlnea, din întâmplare, cu Heliade Rădulescu, acesta fiind în uniformă militară... turcească! Și totuși, această istorie românească nu a făcut, nu face (și se pare că nici nu va face vreodată) obiectul atenției conștiinței românești. Nu se poate să nu te gândești că trebuie să ai de-a face, în cazul românilor, cu adevărat cu un corp etnic puternic, într-atât el pare hotărât a se lepăda de o istorie care-i fusese impusă de timp și de împrejurări față de care să manifeste un asemenea refuz de acceptare.

Indiferența românilor însă, față de o capodoperă poetică în limba lor (nu spun românească, dezinteresul față de ea o arată ca străină sensibilității românești) este un simptom grav de ciudat aculturalism, care are nevoie și de alte explicații, ce însă nu fac obiectul acestui text. Când Bolintineanu, pe malurile Bosforului, își scria poeziile lui „orientale”, trecuseră aproximativ două decenii de când Victor Hugo își tipărise *Orientalele* sale ce făcuseră epocă. Numai că Hugo nu vizitase locurile despre care scrisese și n-avea să le viziteze niciodată. Bolintineanu însă, „mâncând pâinea amară a exilului”, cunoștea, chiar foarte bine, realitățile otomane. Astăzi, în vreme ce Franța e saturată de ediții ale *Orientalelor* lui Hugo, când editurile românești tipăresc ediții de lux din scrierile autorilor străini, în timp ce textele clasice românești mai apar doar în broșuri umile, menite să răspundă doar cerințelor din ce în ce mai șterse ale programei școlare, ideea de imperialism cultural românesc, de care se putea vorbi în perioada dintre cele două războaie, devine jenantă.

În epoca în care s-au zămislit aceste „flori ale Bosforului” s-a petrecut un fenomen deopotrivă uimitor și paradoxal. O mână de aristocrați, fii de boieri, subțiri, franțușiți, au hotărât să pună România pe harta Europei. Și, într-un timp scurt, au făcut, prin legi, prin intervenții la cancelariile europene, ceva ce pare astăzi o adevărată minune: au „ridicat poporul”. Paradoxul constă în aceea că, odată poporul „ridicat”, nivelul intelectual și de simțire al noilor „elite”... s-a prăbușit. Și, odată cu el, și nivelul acestei plante rare numită poezie.

Dimitrie Bolintineanu în drum spre Constantinople – desen de Barbu Iscovescu

Pentru un alt poet de geniu, Alexandru Macedonski, receptarea poeziei era legată de noțiunea de noblete: „...Pentru a avea cineva cultul frumosului, îi trebuie oareșicare timp, oareșicare distincțiune, o inimă nobilă; trebuie trei-patru generații posedând oareșicare stare în aceeași familie, pentru ca această familie să capete simțăminte delicate, noblețea inimii, gustul pentru litere și arte.” Firește, în condițiile răsturnărilor sociale prin care s-a remarcat România, o astfel de „așezare” a spiritului și sufletului într-o elită, nu e posibilă. Schimbarea sistemului de guvernământ, a steagului și a imnului, la fiecare douăzeci de ani, nu duce la „tradiție”. Singura tradiție la români este eterna schimbare. Iar eterna schimbare nu aduce decât tot o repetată năruire a oricărui proces de întemeiere a elitelor. Poezia, orice s-ar spune, e o „treabă” tocmai a acelor elite. Un popor de țărani nu poate cultiva decât animatori de șezătoare sătească. „Junimea” însăși a fost, față de spiritul elevat al pașoptiștilor, o degradare. Apoi, odată cu adâncirea „democratizării” literaturii, lucrurile au stat din ce în ce mai rău. E aici o „idee forță” care, dacă ar fi înțeleasă, ar putea răsturna întreaga înțelegere a fenomenului românesc, și nu numai în literatură sau artă.

Un exemplu de cum grosolănia simte pornirea întârâtată de a strivi tot ce înseamnă elevație, ca pe ceva sâcâitor barbariei sale, este „savantul de renume mondial” Nicolae Iorga. El crede că „mintea anemică a lui Bolintineanu”, aflată într-o stare de „copilărie neremediabilă”, nu poate oferi decât o „colecție completă a locurilor comune, din orice vreme și de pretudindene.” Acest sinistru compilator, a cărui lipsă de

spirit științific nu e egalată decât de lăcomia pentru cantitate, evident că nu poate simți decât oroare în fața delicateții și a gingășiei. Dar e de remarcat, mai ales, cu câtă libertate, care arată anularea oricărui mecanism inhibitoriu, dar mai ales un spirit tiranic, laș, întrucât se crede protejat de populismul de a strivi pe cei puțini în numele celor mulți, scrie acest individ... despre un geniu!, fără să-i treacă prin cap că și alții ar putea scrie tot așa despre el, cu îndreptățire însă.

Într-o națiune în care marii poeți merg, rând pe rând, la balamuc (sau se exilează) acel „românul s-a născut poet”, e doar o balivernă ce, în lumina celor de mai sus, sună ca o curată obrăznicie (tipic țărănească!).

Se va spune că totuși românii îl iubesc pe Mihai Eminescu. Ei bine, tocmai aici stă marea problemă. „Iubirea” deșucheată a românului pentru Eminescu nu dovedește nimic, ba dimpotrivă. Natura geniului lui Eminescu e puțin sofisticată, așa putea spune că e chiar frustră. Ca poet, el abia pășește la granița poeziei. El însuși un rural, abia silabisește umanitatea dar, indirect, simțind și vorbind în limba lor, întredeschide românilor o ușă către ceva ce le e structural străin: civilizația sufletului. Din cauza asta poporul român care, dintre toate criteriile este cel mai bine caracterizat prin noțiunea de grosolănie, se simte frate cu Eminescu.

La gândul că nici posteritatea nu mai funcționează în cadrul „trăirii românești”, omul de bine se înfioară. Pentru că un popor ale cărui „elite” lasă să treacă 150 (una sută și cincizeci!) de ani până să retipărească o capodoperă poetică, e un popor cu probleme.

ANTOLOGIE

5 POEME DE DIMITRIE BOLINTINEANU

DE LA TISA PÂN'LA MARE

De la Tisa pân'la mare
E pământ tot strămoșesc;
Este-o limbă,-o cugetare,
Este-un suflet românesc.

Câte spicuri după grâne
Cad sub seceri pe câmpii,
Au căzut trupuri române
În turbate bătălii.

Dar vezi și-ale negre cețe
Ce plutesc sus pe Carpat!
Sunt tot suflete semețe
De maghiari ce-am destrupat!

Vezi și humă mai roșcată
Peste-al țării negru lut?
E țărâna ne-ngropată
De tătari de peste Prut.

Am ucis vrăjmași în țară;
Câți copaci sunt prin păduri,
Câte frunze sunt pe vară,
Noi le-am dat lor lovături.

Căci românii din vechime
Inimă de foc aveau
Și în timpuri de asprime,
Toți, amându-se, ziceau:

E mai bine să devie
Țara un măreț mormânt,
Decât ea să nu mai fie
Al românului pământ!

De la Tisa pân'la mare
Să se facă-un singur stat,
C-o armată mare, mare!
C-un român de împărat!

LA ȚARĂ

O, țară neferice, mi-e frică d-a ta viață,
Chiar noi, vai! te zdrobim!
Noi, viță blasfemată, cu inima de gheață,
În sânul tău cel dulce veninul răspândim.

Așa frumoasa roză sub vântul ce-o înfloră,
Sub raza ce-i dă viață și fragede colori,
Când viermele în sânu-i trăiește ș-o devoră,
Înclină fruntea tristă pe celelalte flori.

Nimica nu o scapă atunci de cruda moarte,
Nici vântu-nvietor,
Nici roua dimineții ce vine ca să-i poarte,
Pe sânul aurorei de roze ajutor.

Nu e streinul aspru ce țara ne ucide,
Nu este nici guvernul, dar este însăși Ea;
Sunt datinele sale, în ele se închide
Simptomele de moarte, o, dulce țara mea!

Toți nasc, cresc ca și viermii ce nasc și cresc în floare
Spre a o devora;
Ei nu știu că cu planta ce-omoară, chiar ei moare,
Și că a lor ursită e în ursita sa.

O generațiune pe alta o urmează,
Nimica nu se schimbă prin primenirea lor;
Aceea care vine mai rea se desemnează,
E noapte-n viitor!

Nu este bărbăție în lupta pentru bine,
Idei mărinimoase n-au dreptul a mai fi;
Nimica pentru țară, tot este pentru sine,
Tot este pentr-o zi.

Ai crede că a țării române viață mare
De noi e măsurată pe viața unui om:
Ce naște și se-mbată o zi de desfătare,
Și tot să se zdrobească cu slabul său atom.

O mamă nu mai naște copilul spre a-l face
Apărător al țării, brav, mândru, generos;

Îl vede că vânează plăcerile volace:
Unica misiune ce-și dă el încă jos.

De nu vom schimba calea, noi vom peri din lume,
Ca fumul ce se-nalță și se risipă-n vânt.
Streinul a să vie și-al nostru mândru nume
Uitat va fi îndată chiar pe acest pământ!

Albina Pindului, an I, nr. 6, 1 septembrie 1868

UN VIS

Un vis aveam odată,
Vis fraged, sânt amor,
Visam o țară lată,
Un tron strălucitor,

Amor și libertate,
Eden de dulci plăceri,
Mărire și dreptate
Și-un termen la dureri.

Dar visul se termină
Și ochii au văzut
Speranța mea divină
Perdută în trecut.

Tirani fără mărire
Și favoriți mârșavi
Zdrobind în suferire
O nație de sclavi.

Poezii din tinerețe nepublicate încă, 1869

LA MUZA POEZII

Nu este pentru muze la noi nici un surăs.
Tot ceea ce aminte cereasca origină
A omului, atrage al scepticilor răs.
Așa și liliecii se speriu de lumină;
Reptile veninoase ce se perd în pământ,
Ieșind din cuibul umed, hidoasă închisoare,
Se pun cu bucurie la razele de soare
Ca să se dezlipească de umbra de mormânt.
Noi însă de lumină, de adevăr fugim.
Nu știm să avem ură, nu știm nici să iubim,
Ca enemic virtutea aici este privită,
Invidia e totul ce încă noi simțim.
De sus, de jos dreptatea cu ură e lovită,
Legi, Constituțiune, ca mari inscripțiuni
Ce au rămas pe fruntea de templuri părăsite,
Vestind un cult ce fuse odată la străbuni,
Când templul nu mai are decât ierbe pălite!
Vin muza poeziei! Vin, o, fermec divin!
Ca fraged-auroră aici când suferim!
Să verși pe dorul țării dulceța și iubirea,
Să dai la tot ce-i palid speranța și zâmbirea,

Să-amesteci ca o roză râzânde colorii
De fragede dorințe cu crinii-unei domnii,
Cu visele de viață îmbobocind în flori
Pe sânul de suspine al tristei Românie!
Dar vin ca aurora și nu ca meteorul,
Vin și amintă cerul vărsând aici amorul
Divin pe fața țării ce de mult n-a căzut
De pe un tron pe poporul sub lanțuri abătut.
O viță când încinge pe un măreț stejar,
Îi dă o frăgezime suavă, răzătoare,
Prin tânăra verdeată, prin surâzânda floare
Și asprei lui privire dă ceva de nectar,
Așa să dai, o, muză, la ast popor blândețea
Și inimă, amoare, speranța, tinerețea,
Buchet din care cură lumina de măriri,
D-o Românie mare, d-antice străluciri,
De viață, libertate, și pace, și iubire,
De muze, de dreptate, eternă înfrățire.
Dar dacă, dimpotrivă, ca meteor ce pere
Venind tu nu vei șterge nici lacrimi, nici durere,
Și îți vei face ție cununi de străluciri
Din ale țării perle, speranțe și zâmbiri,
Și vei schimba în lacrimi dorințele-i frumoase,
Nu coborî aicea din domele radioase!

Poezii din tinerețe nepublicate încă, 1869

ODA X

[AICĂZUT, O, ROMÂNIE, IAR LACHINȘI UMILINȚĂ...]

Ai căzut, o, Românie, iar la chin și umilință,
Nu prin străini ce te-apasă: ci prin reaua ta voință.
Oameni uciși de sclavie, nu puteți fără stăpâni!
Nu mai sunteți oameni liberi, nu mai sunteți voi români?
Nu mai este viața mare? Nu mai e voință-n țară?
Orișice pe aici se face este ordonat de-afară?
Suflete fără mărire, ce în degradare mor
Se fac vile instrumente la apăsătorii lor.
Iar tu, dulce Românie, la acei ce-ți fac urzirea
Fără ca să-ți dea puterea, gloria, viața, mărirea
Pleci capul cu umilință și cu sânii deșirați,
Cum regina răsturnată de sclavii săi revoltați
Cere grație și plânge cu coama sa despletită,
Târându-se în genunche în durerea sa zdrobită,
Tu, vai! te târăști în lacrimi, mama noastră! Amor sublim!
Și noi stăm în nepăsare la amarul tău suspin?
Mizerabile ființe nedemne de-o națiune!
Necunoscând datorie, nici drepturi, nici misiune!
Rozele pe a ta față de mult timp îngălbenesc
Capul tău pe mâini se pleacă, ochii tăi în dor lucesc.
Sânul tău suspine varsă, o frumoasă Românie,
Și al tău suflet se sbate și pierie sub tiranie.
Tu erai frumoasă, însă, când aveai fii iubitori,
Nume, glorie, putere și urai pe-asupritori!
O zi, Doamne, o zi numai, să mai văd acea mărire
Și-apoi îmi ridică viața: voi muri cu fericire!

Plângerile României, 1870

ISTORIE LITERARĂ

LUCA ION CARAGIALE – BOEMUL PLIN DE HARISME

(1893-1921)

MIRCEA COLOȘENCO

Cariera „dinastiei” Caragiale în literatura română, începută de Costache (1815-1877) și continuată de Ion Luca (1852-1912), este încheiată de fiii acestuia: Mateiu Ion (1885-1936) și Luca Ion (1893-1921). Dacă locul primilor trei în fotoliile literare ocupate este necontestat, nu același lucru se poate spune în ceea ce-l privește pe ultimul dintre ei.

Luca Ion Caragiale, cunoscut sub numele de Luchi, s-a născut la 2 iulie 1893, în București (din căsătoria lui Ion Luca Caragiale cu Alexandrina Burelly), și va muri în condiții incerte, în iunie 1921. A locuit, la Berlin, între anii 1905-1915, după care s-a întors în București, împreună cu mama și sora sa Ecaterina (căsătorită Logadi). A dus o viață de boem, necontrolată, mai ales după decesul ilustrului său tată. S-a făcut remarcat prin poezii de inspirație simbolistă și modernistă, publicate în presa literară a timpului, înainte și după primul război mondial, semnând și cu pseudonime (Luca-Ion, Luca din Străoști): *Flacăra* (1915), *Cuvântul liber* (1919-1920), *Hiena* (1919-1920), *Sburătorul* (1919-1920), *Viața românească* (1919-1920) ș.a.

Unicul său volum de versuri, *Jocul oglinzilor*, cuprinzând ciclurile: „Hrisovul Domniței”, „Efigiile înfiorate”, „Chipurile sulemenite”, „Izvorul vrajei”, „Jocul oglinzilor” – apare postum.

Împreună cu I.D. Gherea (1895-1978), fiul cel mai mic al lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, a scris romanul dedicat iubirii adolescente *Nevinovățiile viclene*, publicat în *Viața românească* (nr. 4, 5, 6/ 1920). Nu se poate discerne în ce anume a constat contribuția fiecăruia în parte dintre cei doi autori. Cel mult, se poate considera a fi fost un experiment estetic sau, cel puțin, un document de viață. Unuia, decesul i-a întrerupt creativitatea, celuilalt, viața i-a oferit alte căi de fixare a personalității: filosofia (autor a două texte consistente și nu lipsite de importanță – *Le moi et le monde/ Eul și lumea* și *Despre câteva absurdități folositoare*) și activitatea de pianist-acompaniator a lui George Enescu, în peste 300 de concerte în țară și în străinătate. Romanul este de factură proustiană, unul dintre primele de acest gen din literatura română.

A cunoscut bine literatura lui Fr. Villon, E.A. Poe, Hamson ș.a., din ale căror creații a tradus conștiincios de exact, alteori, cu aplicațiune și talent.

Dispariția prematură din viață a lui Luchi Caragiale, la nici 26 de ani împliniți – asemenea lui Vasile Cârlova, Iulia Hasdeu, Mihai Săuleanu ori Nicolae Labiș –, constituie o pierdere ireparabilă pentru literatura română, nu numai pentru poezia modernistă, cum scria, la 1926, Eugen Lovinescu, în *Evoluția poeziei lirice*, întrucât, pe lângă „calitățile lui de asimilare”

Luca Ion Caragiale, Panait Istrati

și „virtuozitatea vădită în toate manifestările sale îndreptate de la sine înspre paradoxal, din cantilenele de iubire tomnatică, monotona și insinuantă și elegiile uniforme, se distinge la el, discursivitatea laforgueiană și, mai ales, jocul prestigios al efectelor de asociații de cuvinte, dar nu și de imagini”. (E. Lovinescu. *Istoria literaturii române contemporane*, vol. II, Buc., 1981, p. 267): „Eu știu că tu rămas-ai aceeași, zâmbitoare,/ Cu ochii mari de vrajă și mâinile subțiri/ Că spui și astăzi vorbe bogate-n amăgiri/ Și-ai buzele ca aripi ce tremură, ușoare”. („Stanțe”, în *Sburătorul*, I, 17 ianuarie 1920, p. 284) Au mai scris despre Luchi Caragiale, ca despre un poet înzestrat, dar având unele scăpări estetizante, Vintilă Russu-Șirianu (în *Flacăra*, VII, 30, 1922), N. Iorga (*Istoria literaturii românești*, II, 1934, p. 285), G. Călinescu (*Istoria literaturii române de la origini...*, 1941), Al. Piru (*Istoria literaturii române...*, 1981) în vreme ce Lidia Bote, autoarea unei monografii (Buc., 1968) și a unei antologii dedicate simbolismului (Buc., 1968), nu-l include în nici una dintre cele două lucrări menționate. În schimb, Mircea Scarlat (*Istoria poeziei românești*, IV, Buc., 1990, p. 53-56), a încercat o restructurare a poziției instabile a posterității față de fiul mai mic al lui Caragiale: „Poetul a vădit o mare disponibilitate și, dacă nu s-ar fi stins atât de tânăr, ar fi devenit, probabil, unul din reprezentanții de frunte ai modernismului moderat. Oricum, rămâne cel mai dotat și mai modern poet din «dinastia» Caragiale”.

În peisajul literar românesc, creația lui Luchi Caragiale constituie, prin fronda față de mijloacele clasicizante ale poeziei timpului, o resurrecție a baladei, anticipând maniera lui Marin Sorescu, dar și de depoetizare, practică ulterioară de Demonstene Botez. Abordarea poeziei cu formă fixă, când verslibrismul fusese acceptat, și a stanței lirice a lui Jean Moréas, de care se va îndrăgosti atât de mult Ion Barbu, constituie elemente distincte, față de colegii de generație (Ion Vineanu, Adrian Maniu, Tristan Tzara ș.a.), de europenizare a poeziei noastre naționale moderne.

De Luca Ion Caragiale să ne amintim nu numai a cui odraslă plină de har a fost, cât și faptul că, în puținul timp cât i-a fost hărăzit să trăiască, poate fi considerat predecesor pentru unii și asimilator talentat pentru alții, un adevărat creator de tranziție literară.

INEDIT

TÂNĂRUL ION MINULESCU SUB PROTECȚIA LUI ILARIE CHENDI

ANDREI MOLDOVAN

În anul 1900, tânărul Ion Minulescu (1881-1944), la numai 19 ani, a plecat la Paris ca să studieze dreptul. Adevărat, a rămas în capitala Franței până în 1904, dar a cam uitat de studiile juridice, mult mai atras fiind de boema literară și artistică pariziană și de compania poezilor simbolști ai vremii. Întors în țară, devine un obișnuit al cafenelei bucureștene Kubler, alături de Dimitrie Anghel, Șt. O. Iosif, Ilarie Chendi și Panait Cerna. El surprindea și prin vestimentația care nu putea trece neobservată, inspirată din dandismul artiștilor rebeli de pe malurile Senei. Sprijinit deseori de prieteni, a ocupat diferite funcții administrative mărunte, în care nu a zăbovit prea mult.

În 1906, I. Minulescu începe să publice în proaspăt înființata revistă *Viața literară* (publicație sub direcția lui G. Coșbuc și I. Gorun, cu Ilarie Chendi în postura de secretar de redacție, dar și de critic al revistei) poezii care peste puțină vreme aveau să fie incluse în volumul *Romanțe pentru mai târziu* (1908).

Ilarie Chendi (1871-1913), cunoscut mai cu seamă ca unul dintre întemeietorii semănătorismului, a fost dintre aceia care au reprezentat latura ardeleană a curentului, diferită de cea a lui N. Iorga, accentuat moralistă. În plus, Chendi își asumă în critică un rol de tranziție, de trecere dinspre junimismul maioreșcian spre modernism. În anturajul unor poeți simbolști, el realizează talentul și originalitatea mai tânărului Minulescu, încearcă să îl sprijine, iar scrisoarea trimisă lui Iuliu Moșil (1859-1947) nu va fi fost singura de acest fel expediată de critic. Cărturarul ardelean, devenit un important intelectual al ținutului Gorjului (absolvent al Politehnicii din Viena, profesor și director al Liceului Tudor Vladimirescu din Târgu-Jiu, fondator al muzeului Gorjului, întemeietor de reviste) a fost chemat în 1906 la București pentru a ajuta la organizarea Expoziției Generale Române, un eveniment și o investiție importante la acea vreme.

Acesta este contextul în care Ilarie Chendi apelează la bunăvoința lui Iuliu Moșil pentru sprijinirea lui Minulescu, având grijă, desigur, să nu fie refuzat. Ceea ce de la distanță poate să pară o ademenire, un târg dâmbovițean, ca să nu îl numim altfel, este o bună cunoaștere a fostului director de liceu, a slăbiciunii sale pentru jurnalistică, activitate care se manifestă și la București, căreia nășădeanul îi rezistă greu.

Viața literară

REDACȚIA

Str. Biserica Enei, 7

București, 22 iunie 1906

Iubite Domnule Moșil,

Aducătorul acestei scrisori este d-l *Ion Minulescu* (subliniere în text, n. n.), poet de talent, ziarist, om harnic, de caracter și băiat foarte cumsecade.

Iată de ce ți le spun toate aceste.

Amicul meu actualmente nu are slujbă. La ziare merge prost, iar din literatură nu poate trăi. Pe lângă astea e manierat și nu are talentul de a se *vârî* (subliniere în text, n. n.) ca mulți alții.

Ești rugat D-ta personal, în numele tuturor scriitorilor de la „*Viața literară*”, să vii în ajutorul literaturii, căutând să pricopsești pe acest poet prin prejurul D-tale. Se va găsi în toată Expoziția națională și un loc pentru el, vreo muncă mai convenabilă și vreo leafă de trai de pe o zi pe alta. Am auzit că zilnic vă fac asemenea locuri vacante, mai casieri, mai nu știu ce alte bidigării.

În schimb, dacă D-ta îl iei pe suflet și faci acest serviciu nu lui personal, ci nouă tuturor, – ne vei avea totdeauna alături de D-ta. Te vom sprijini și noi în interpretările D-tale literare și sperăm a ne putea bine achita de datoria noastră față de D-ta.

Primești, dragă D-le Moșil?

Zii da, pune-te pe lucru și s-auzim de bine.

Firește, e de prisos să ți-o spun, că cu cât mai degrabă, cu atât mai bine.

*Te salut cu frăție și dragoste,
Il. Chendi*

CRONICA LITERARĂ

PATRIA DIN GÂND ȘI ȚARA REGĂSITĂ

MIHAELA ALBU

România în care nu se mai puteau întoarce până în 1990 – decât cu riscul libertății ori al vieții – îmbrăcase pentru exilații români aura ideală a tărâmurilor pierdute. Indiferent pe unde i-au dus pașii, fiecare găsea puncte de convergență cu locurile copilăriei sau ale tinereții. Nu rareori dorul de țară se concretizează în rememorarea unor spații specifice, a tradițiilor legate de acel loc, a amintirilor învăluite în aburi de firească utopie.

Pentru Virgil Ierunca, de exemplu, Râmnicu Vâlcea era cel mai frumos oraș din lume; Vintilă Horia trăia lângă Escorial cu Râmnicul (Sărat) în gând. Segarcea, locul în care se născuse, îl păstra ca simbol al Țării. Despre satul în care își va petrece o perioadă scurtă din copilărie, Aldești, în exil, după patruzeci de ani, mărturisește că nu a uitat nimic: niciun pom, nicio casă, nicio culoare. „Totul nu este decât memorie”, afirmă scriitorul. Spațiile străine în care l-a dus viața sunt permanent raportate la cele de acasă: „Cu Valea Ronului la picioare”, memorialistul se lasă „îmbătat de mirosul pajiștii pline de flori și de plante de tot felul, exact același ca în Bucegi, am ascultat de pe un mal apa unui pârau care-mi aduce aminte de Prahova, la capătul Buștenilor, în drum spre Diham./.../ Am adorat Elveția de la prima întâlnire, pentru că m-a călătorit imediat către Carpați.” (v. Vintilă Horia, *Memoriile unui fost Săgetător*, Vremea, 2015, pp. 95-96, s.n.) Aproape orice zonă vizitată declanșează în memoria scriitorului un loc anume din țară. Într-o scrisoare către fratele său scrie, de exemplu, despre Collado, orașelul

spaniol în care s-a stabilit după mai multe peregrinări prin lume: „Collado îmi aduce aminte de Râmnic.” (v. *Scrisori din exil între Vintilă Horia și Alexandre Castaing*, Fundația Culturală Memoria, 2011, I, p. 116)

Aceste imagini căpătau nu de puține ori irizații de irealitate, schimbându-se însă (uneori radical!) pentru cei care au avut șansa reîntoarcerii. Distopia are cauze izvorâtoare în primul rând din posibilitatea comparației – o dată cu propria imagine, cosmetizată prin amintire, a doua oară prin termenul de referință al realităților – mult diferite – cu locul în care au trăit în Occident.

Nu e mai puțin adevărat că România de după 1990 nu mai seamănă cu ceea ce lăsaseră în urmă (unii în anii '40-'50, alții după 1970). Anii de comunism distorsionaseră conștiințe, repere morale, dar și orașe ori regiuni întregi. În anii așa-zisei democrații, după 1990, latura negativă pare a se fi accentuat, iar intelectualii români trăitori zeci de ani în Franța, în Spania, Italia, în SUA etc. era firesc să perceapă mult mai acut malformațiile mentale și comportamentale.

Un exemplu al șocului întâlnirii cu țara îl aflăm exprimat direct, în fraze dure, prin care se realizează succint o radiografie a României de azi, în volumul *Un altfel de jurnal I*, semnat de Matei Călinescu. Apărut într-o ediție elegantă ce deschide o serie de autor, acest jurnal altfel poate fi receptat pe mai multe paliere. Primul este, cu siguranță, firul tragic, autorul scriindu-l sub implacabilul verdict al unei boli incurabile. Nu trebuie uitată însă decența cu

care diaristul își împărtășește suferințele – una produsă de boala și decesul fiului, a doua datorată bolii sale.

Pe lângă aceasta însă, desprindem secvențele referitoare la relațiile cu vechii prieteni din țară, dar mai ales momentele revenirii sale în România. Dincolo de rememorări (jurnalul este altfel și pentru că include multe pagini de memorii), cele mai multe sunt consemnări diaristice ale unor evenimente, descrieri de locuri și oameni, dar și reflecții pe marginea unor realități negative. Vizitator acum în orașul care însemnase acasă până în 1973, el vede și spune în cuvinte directe ceea ce vedem și noi, cei rămași în țară, dar ne resemnăm sub formula „asta e realitatea și nu avem ce face”.

Așadar, în consemnările sale, autorul nu cosmetizează prezentul românesc. De fapt, exilatul român, revenit frecvent în țară după 1990, percepe realitățile postrevoluționare cu durere și dezamăgire. Cităm însemnarea din 14 iulie 2008, în care avem, succint, o adevărată radiografie a realităților românești de azi: „Dezgustat. În condițiile de corupție generalizată din România e

un miracol că viața merge înainte – fie și șchiopătând patetic; că trenurile rulează, majoritatea, cu vagoane care ar fi trebuit de mult scoase din circulație și date la fier vechi, cu întârzieri, desigur, cu zone în care abia se mișcă din pricina șubrezeniei șinelor instalate acum 70-80 de ani; că în orașe, printre casele vechi, căzute aproape în ruină, se înalță sfidătoare clădiri noi, de un prost gust agresiv, *nouveau rich* postcomunist; că instituțiile funcționează înnebunitor de încet pentru cei care n-au pile sau nu știu

cum și când să se insereze în circuitul uriaș și complicat al mitei, de jos în sus sau de sus în jos, direct sau literar indirect etc., etc.” (pp. 235-236) Și astfel de exemple mai pot fi întâlnite în jurnalul lui Călinescu. Lăsăm cititorul să-și completeze percepția actualității prezente cu altele asemenea realități, în ele fiind conținută o invitație de a ieși din fatalismul acceptării pasive a tot ceea ce constituie inacceptabilul acestui prezent.

Puse față în față, cele două percepții ale unuia și aceluiași spațiu – una

în registru utopic, alimentat și de sentimentul dorului sfâșietor al deștărrării, cealaltă realistă, critică și necosmetizată de filtrul amintirii, prin confruntarea cu situații tipice României de azi, aduc în prim planul culturii noastre și cele două componente ale literaturii române – cea scrisă în primul exil (al anilor '40-'50) și cea din exilul mai recent (cel de după 1970). Primii exilați au murit cu Țara în gând; ceilalți – cu durerea dezamăgirii față de realitatea din țara regăsită.

ANDREI MARGA: SOCIETATEA NESIGURĂ

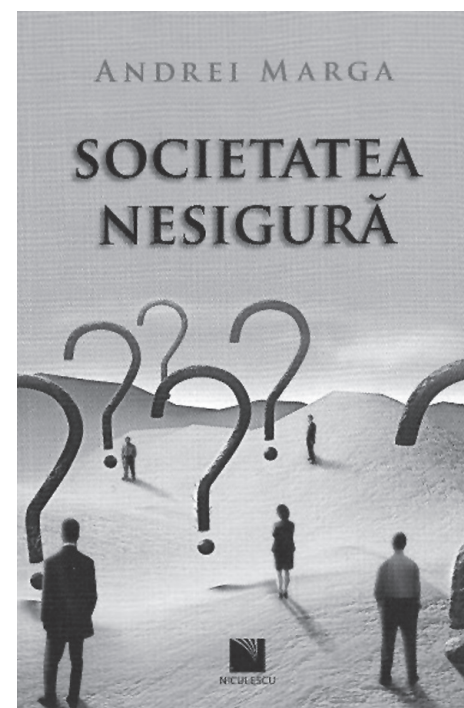
ADRIANA CÎNȚA

Nesiguranța este incertitudine trăită, una ce ne atinge ființarea

După cum ne-a obișnuit prin întreaga sa operă, dar mai ales prin aparițiile din ultimii ani – *Introducere în filosofia contemporană* (2014), *Religia în era globalizării* (2014), *Anii inovării. Reforma Universității clujene 1993-2012* (2014), *Filosofia critică a „Școlii de la Frankfurt”* (2014), *Sincronizarea culturii române. Un proiect* (2013), *Schimbarea lumii (geopolitică, globalizare, cultură)* (2013), *Cultură, democrație, modernizare* (2012), *Crizele modernității târzii* (2012), *Criză și după criză. Schimbarea lumii* (2012), *The Pragmatic Reconstruction of Philosophy* (2012), *The Destiny of Europe* (2011), *România actuală (Diagnoză)* (2011) –, Andrei Marga ne propune acum încă o lucrare născută din neobosita-i preocupare pentru temele stringente ale modernității târzii și pentru descifrarea filosofică a crizelor cu care se confruntă lumea contemporană. *Societatea nesigură* (Editura Niculescu, București, 2016) reprezintă un eveniment în spațiul cultural românesc, o construcție conceptuală solidă ce tratează problematica nesiguranței pe patru paliere ideatice – „Diagnoze ale societății

actuale“, „Societatea nesigură“, „Surse actuale de nesiguranță“ și „Ieșirea din nesiguranță“.

Fundamentul construcției îl constituie inventarierea, examinarea și hermeneutica în cheie filosofică a diagnozelor deja consacrate în dezbaterile de profil cu privire la societatea actuală: „societate birocratizată“ („o carcasă tare ca oțelul a supunerii“, Max Weber), „societate asimetrică“ (James Coleman), „societatea vidului moral“ (Gilles Lipovetski), „societate cinică“ (Peter Sloterdijk remarcă expansiunea comportamentului cinic în toate domeniile, un cinism situat la polul opus al *kynismos*-ului grecilor antici; spre exemplu, medicul procedează cinic când abordează maladia, ținând seama mai mult de poziția socială a pacientului decât de umanitatea lui – p. 27), „societate haotică“ (Gianni Vattimo), „societatea minciunii“ (Wolfgang Reinhardt, George Șerban), „societate postseculară“, „societatea riscului“ (Ulrich Beck), „societate invizibilă“ (Daniel Innerarity), „societatea cunoașterii“, „societate mediatică“, „societatea turbulenței“, „societate narcisiacă“ (Hans-Joachim Maaz), „societate infantilizată“ (Alexandra Viatteau), „societate

cleptocratică“ (Sarah Chayes), „societatea indiferenței“ (Alain-Gérard Slama). Andrei Marga este convins că toate „aceste diagnoze pot fi privite în bună parte ca epifenomene ale nesiguranței, ca niște condiții și efecte în același timp ale acesteia, ca niște încoronări, ca premise și fenomene din aceeași familie“. De aceea – scrie autorul – „întreprindem în volumul de față încercarea de a profila «societatea nesigură» și de a indica raportul cu nesiguranța al diagnozelor deja date“ (p. 12). Filosoful integrează așadar toate aceste diagnoze într-una nouă, și mai profundă, propunând sintagma „societate nesigură“: „Numesc «societate nesigură» societatea în care nesiguranța a devenit oarecum ubicuă:

nu se poate păși în realitate fără a păși în nesiguranță. Aceasta a preluat, să spunem așa, *oberhand*-ul, adică își pune amprenta asupra oricăreia din acțiunile noastre“ (p. 112). Nesiguranța, în opinia filosofului Andrei Marga, reprezintă fenomenul cel mai ușor reperabil și perceptibil, cel mai extins, care transcende în fapt cinismul, riscul, minciuna, dependența de forțe ascunse sau grupuri care manevrează după bunul lor plac societățile.

În capitolul dedicat surselor actuale de nesiguranță, Andrei Marga comentează și exemplifică elemente precum lipsa viziunii (avem, în schimb, percepții, idei, judecăți, abordări, concepții, însă nu viziuni, nu

acele concepții întregite printr-o „gândire mai departe“ a unui anumit domeniu în raport cu societatea), lacune ale politicii și ale dezbaterii publice, criza partidelor, probleme europene și dificultăți românești (spre exemplu, susține autorul, nici acum nu se știe cu exactitate câți votanți are țara), justiție în impas, împotmolire a reformelor, selecția eronată a persoanelor în funcții de decizie etc.

Cunoscător profund al filosofiei extrem-contemporane, dar și al realității instituționalizate (perioada postdecembristă îl aduce pe autor în prim-plan ca rector al Universității „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca, ministru al educației (1997-2000), ministru al afacerilor

externe (2012) și președinte al Institutului Cultural Român (2012-2013), Andrei Marga dovedește o scriitură sobră și riguroasă din care transpare o personalitate fermă în convingerile sale orientate spre sondarea, înțelegerea și tâlcuirea societății contemporane, un gânditor sistematic preocupat neîncetat de sferele filosofiei aplicate pe fenomenul istoric al modernității târzii, dorind să ofere, prin această carte, un nou impuls pentru căutări mai profunde și mai responsabile, depășind tendințele actuale de nivelare și complacere, pe fondul credinței că misiunea filosofului, de la Aristotel încoace, este de a indica modul în care se ajunge la „viața bună“ sau măcar mai bună (p. 14).

NICULAE GHERAN: ARTA DE A FI PĂGUBAȘ IV

MONICA D. CÂNDEA

Editura Pallas Athena publica în 2015 al patrulea volum din seria *Arta de a fi păgubaș*, scrisă de Nicolae Gheran, sub semnul autobiograficului. Subtitlul delimitativ, *Bordel nou cu șteoarfe vechi*, are o notă de ironie amară și pare să rezoneze peste timp cu romanul lui Filimon, care punea față în față două generații de ciocoi. Așa cum aflăm din prefață, un rol important în definitivarea acestui volum l-au avut, prin sprijinul acordat autorului, Ana Diculescu-Șova și Rodica Lăzărescu, redactor de carte, care a publicat capitole din roman, în revista *Pro Saeculum*, pe măsură ce erau scrise. De altfel, cartea are și o dedicație, adresată doamnei Ana Diculescu-Șova – „omagiul unui om păgubaș”.

Prima pagină din garda cărții ne arată situația tirajului acestui volum, extrem de redus, „33 de exemplare corectate, numerotate și semnate de autor” și conține și o notă privitoare la raportul dintre ficțiune și realitate, subliniind, în genul

avertismentelor publicitare, că „orice asemănare [cu realitatea] este neavenită și inoportună, căci cartea în sine nu-și propune să concureze cu lucrările de istorie, nici măcar cu cele memorialistice.”

„Cuvântul înainte”, scris la Breaza, în octombrie 2014, este mai bogat în explicații și justificări ale scriiturii, amintind, încă de la început, care au fost mizele și cauzele și cum e trasată granița dintre ficțiune și autobiografie. Primul volum, *Târgul Moșilor*, se pare că a fost un act de *restitutio* pe care tatăl s-a văzut dator să îl facă fiilor pentru a-și salva propria imagine, așa cum a fost, dar le-a rămas necunoscută. Prin carte își ia revanșa nu doar față de urmași, ci își decantează propria relație cu tatăl, figură la fel de enigmatică, pe cât de enigmatic a rămas și el pentru propriii copii. Volumul devine astfel și un fel de mărturie a unei iubiri filiale pentru tată, descoperită abia după moartea acestuia. Istoria publicării

e oarecum singulară, căci nu era plănuită, autorul dorind la început doar să coperteze exemplarul printat pentru a-l alătura albumelor de familie. Florin Rotaru, directorul de atunci al Bibliotecii Metropolitane București, îi cere permisiunea de a lega două exemplare și apoi, după lectură, de a face un tiraj pentru bibliotecile din capitală și pentru cele județene. După acest prim impuls de difuzare, cartea a ajuns și peste hotare

(Israel, SUA) și s-a bucurat de cronici favorabile atât în presa centrală, cât și în cea de provincie.

Au urmat apoi volumele *Oameni și javre*, respectiv *Îndărătul cortinei*, reconstituire a vieții publice/culturale trăite în preajma marilor și micilor oameni ai epocii. Din rațiuni deontologice, Niculae Gheran recunoaște că a trebuit să părăsească genul memorialistic în favoarea convenției ficționalității, singura aptă să îl pună la adăpost de posibilele nemulțumiri sau atacuri: „singura soluție ce mi-a stat la îndemână era ca deliberat să scad valoarea memorialistică a lucrării în favoarea ficționalizării realității, reținând esența unor personaje, atribuită imaginar altora, cu șansa de a le pune acestora în cârcă nu doar cele știute, dar și isprăvi ce le-ar fi venit mânușă. Ceea ce în literatură se mai numește și transfigurare artistică.”

Rațiunea ficționalizării este dificultatea de a scrie despre actualitate fără obiectivitatea pe care o implică distanțarea de evenimente. Romanul, așa cum poate și se cuvine a fi considerată tetralogia, nu se dezice însă de o anumită corespondență cu realitatea, de anumite asemănări ale personajelor cu persoanele reale cunoscute de autor. Niculae Gheran își recunoaște și postura imparțială din punct de vedere politic, neutralitatea, precum și o oarecare ostilitate pentru cei care s-au căpătuit prea mult în detrimentul celor mulți și umili.

Tomul, generos ca dimensiuni, este structurat în paisprezece capitole, numerotate cu cifre romane și intitulate, sugestiv, rebrenian uneori (mai ales când titlul se rezumă la un singur termen). Primul capitol, *Vasilică Chiorul în toiul revoluției*, fixează epoca, dar și, metaforic vorbind, o stare generală de confuzie, de chioreală, de turmentare, de vedere trunchiată și diminuată a lumii. De altfel vederea, ca analogon a cunoașterii, face obiectul discuțiilor între zețarii din tipografie. Lumea scrisului este o lume-oglină a societății întregi, iar modul în care aceasta

se restructurează după revoluție, sau în timpul ei, este simptomatic pentru starea de neașezare a societății, pentru degringolada generală produsă de așa-zisa mișcare revoluționară.

Capitolul II, *Cuore, Codul Penal și Decameronul*, este o incursiune în viața publică și personală a lui Ionuț Niculescu, dar și o radiografie atentă a relațiilor de forță din lumea politică și din anturajul puterii nou instaurate. Dincolo de mascarada prezentată publicului, personajul citește adevăratele mișcări și intenții, interesele individuale și de grup, exercitate discreționar în defavoarea unei societăți care se afundă tot mai mult în haos și ignoranță. Un panaceu pentru bolile de orice fel, pentru letargia în care se afundă, refuzând să mai lupte pentru viață, e descoperit în aceeași veche rețetă a iubirii. Ca în legenda lui Parsifal, revenirea la viață și la normalitate a lui Ionuț Niculescu se datorează unei fete simple, care îi acordă o atenție sinceră și umană.

Capitolul III, *Învoiala*, e o savuroasă pagină de istorie vie prin informațiile de culise despre unele personaje din linia întâi a vieții publice, mai ales despre Ion Iliescu, primul președinte al României postdecembriste, dar și despre epocă în general și despre metamorfoza societății românești. Subtitlul volumului se deslușește abia în capitolul V, *Angajări și Angajamente*, unde Max Drăguș, prietenul lui Ionuț Niculescu, revenit în țară din exil, după 1989, constată că la putere sunt aceiași, unii dintre ei fiindu-i cunoscuți încă din copilărie, că gazetarii adevărați lipsesc, că oamenii din fruntea mișcării politice sunt niște impostori, că avem de-a face cu un „bordel nou cu ștoarfe vechi!”, după cum etichetează situația în sinea lui.

Ritmul cu care se derulează personajele și scenele este dinamic, trecerea de la un episod la altul se face cu lejeritate, astfel încât nimic nu pare să scape naratorului omniscient, care poartă cu grație pe umeri viziunea autorului despre societatea contemporană lui. Viața publică,

culturală, gazetărească, lumea justiției sau a serviciilor se îmbină nonșalant cu aspecte din intimitatea personajelor, într-o rezonanță perfectă. Rromii, ca segment consistent al structurii sociale, își primesc și ei cu îndreptățire locul în această panoramă a deșertăciunilor postdecembriste. Normalul și paranormalul se conjugă de asemenea într-un mod firesc, câștig de cauză având cu siguranță tot ceea ce ține de ocult și misterios, pentru că logica firescului este mereu contrariată de realitate.

Capitolele care urmează avertizează asupra materialului epic fie într-un mod neutru (VI. *Interviuri*, X. *Barriere* sau XIII. *Visul*), fie apelând la suspans sau la efectul de surpriză (VII. *Spărgătorul de gheață*, IX. *Dantelării de culise*, XI. *Discuții și controverse* sau XII. *Dragoste și afaceri*). Ultimul capitol, *Din nou acasă*, îl are ca protagonist pe Herșcu Rudel, evreu revenit în țară după douăzeci de ani, deja nonagenar, pentru a constata cu tristețe că e mai rău ca înainte: „v-am lăsat sătui de fîricire dimocratică după '89 și vă dispoar mai săraci ca Iov, plini de datorii”. Domnu Nicu, adică cel care scrie, vede în acest evreu jovial o întreagă lume dispărută a copilăriei sale, dintr-o mahala mai nobilă ca alte lumi cu pretenții pe care le-a cunoscut.

Dincolo de mărturisita dimensiune memorialistică pe care o ficționalizează, o transfigurează artistic în stilul unui realism de tip clasic, rebrenian, Niculae Gheran țese în discursul viu al prozei sale un limbaj cu accente uneori argotice, de mahala sau de stradă, savuros prin forța cu care surprinde, în clișee bine încetățenite, spiritul României postdecembriste. Senzualitatea acestui limbaj necontrafăcut artistic, îmbinată cu naturalitatea exprimării unui literat autentic, conferă scrisului o unicitate care își găsește maeștrii în Creangă – spontaneitatea derulării faptelor, umor, oralitate, sau Caragiale, prin „simțirea enormă și vederea monstruoasă”, prin comic și caricatural, dar și prin observarea critică și pamfletară a lumii contemporane.

ARCA LUI GIORGIO, DE MARIAN ILEA

DANIELA SITAR-TĂUT

Ipostaza de dramaturg a lui Marian Ilea nu face decât să certifice brianta componistică a nonconformistului autor și a scenariilor sale teatrale, ale cărui piese au ajuns să fie montate atât pe scenele naționale, cât și pe cele pariziene. Volumul *Arca lui Giorgio* (Editura Tracus Arte, 2015) surprinde prin diversitate tematică și stilistică, într-un creuzet eterogen de personaje, în care un *shemale* stă în proximitatea unei călugărițe, pictorul comunist de pancarte se învecinează cu un gigolo-psiholog, generator de dependențe muieretului cotizant, iar arheii și nepoții lor se întrunesc la scenă deschisă, la o suetă expresionist-fantomatică, pentru a-și defini mai pregnant specificitatea. Prima piesă *Transsexual, Transylvania*, o reluare a prozei de succes *Rodica e băiat bun*, aduce, în destul de pudibonda noastră literatură, problematica travestiului identitar, sexual, bine cotate însă la piața neagră a proxenetismului. Semidocță, inocent-perversă, promovând o sinceritate deconcertantă, Rodica ne înfățișează, prin anacoluturi și repetiții obsedante, itinerariul său biotic, peregrinările prin medii pitorești, recitalurile ethno, furnizate fidelilor clienți ai barului borșan, evoluția coregrafică „la țavă”, într-un camuflat local de perdiție, ucenicia exersantă a nurilor ambiguizați sexual în compania epicureicilor șoferi de TIR, practicarea comerțului carnal într-un stabiliment din Barcelona. În pofida evidenței, Rodica neagă vehement apelativul de „prostituție”, considerând că aceasta constituie apanajul fetelor care-și etalează farmece pe variantă, nu a celor domestice, care au reguli ferme în privința clientelei mai sofisticat-perversă. *Déboche*-ul său, exercitat cotidian cu acribie, constituie o formă particulară de relevare a generozității și altruismului, ca urmare

a faptului că aceasta nu poate să vexeze sentimentele clienților dornici de a-i furniza cadouri sau atenții pecuniare în schimbul amabilității erotice. Regresiunea înspre perioada infantilă a eroinei se realizează gradual, iar autorul înseamnă mărturii ale celor din anturaj, care conferă astfel o perspectivă poliedrică asupra personajului. Rodica e, însă, în egală măsură, un personaj tragic, o dramăderă care poartă camuflant cocoșa sexualității subabdominale, secretul bi și transsexualității, incomprehensiunea ilară a El-ului, care se abținează să devină o Ea (a se vedea episodul trecerii frontierei și problemele cu autoritățile care, „obtuze”, nu vor să accepte evidența). Mimoza sensibilă la cele afective, Rodica e victima inșilor locali neanderthalieni, care aplică mijloace coercitive punitive, bestiale corecții corporale iubitelor asupra cărora planează ipoteza infidelității. Succesul de scenă al Rodicăi determină germinarea celei de-a doua eroine, ieșită din același marsupiu. *Diminețile Pectonelei* aseză și contemporaneizează drama anterioară a transexualilor. Piesa se reduce la un lung monolog confesiv al protagonistei, asistată, tacit, de alte două hermafrodite, dar care conduce, ca mai toate componentele acestui puzzle-volum, înspre o diagnoză a României de după 1989, cu elemente etnopsihologice centrate pe cameleonism, europenism, mercantilism. Colportarea ironică a limbajului breslei, inocența mimată, distributivitatea erotică luxuriantă, patriotismul sexual, relațiile particularizante cu divinitatea, ruga ardent-caricaturală de-a deveni femeie-femeie, ingeniozitatea hoților români la Paris, camuflarea micropenisului, dorința de eradicare a semnelor virilității fac din Pectonela, ce-și dorește foarte o pereche de sâni,

un personaj spumos și inubliabil, ce ajunge să fie violată taman de polițaiul de care se amoretase.

Deși cu un conținut diferit de cel textelor precedente, *Arca lui Giorgio* (piesă de teatru în două acte cu un epilog) face parte, în egală măsură, din saga transilvăneană în care prezentul și trecutul imperial se coagulează, fără a se intersecta. Protagonistii, Causio zis Gheorghe, zis Giorgio, miner, apoi tâmplar-faianț, reconvertit în sculptor naiv la Geneva și Lacsibacsi, tâmplar al aceleiași urbe se confesează, alternativ, în dialoguri ionesciene în care fiecare își etalează propriul itinerar. Dacă Giorgio înfățișează drama imigrantului, parțial acceptat și discriminat, a cărui gigantescă arcă a fost repudiată peste tot, deși avea subiect biblic, interlocutorul său, posesor de papagal, trăiește, paseist într-un trecut belic, al luptelor din Ungaria, al săpării de tranșee la Mohacs sau al amorului din poiată cu Margitka. Foamea de artă a ardeleanului ajuns în arhitectura Italie se întrepătrunde cu foamea concretă din timpul războiului, când „se trăda pentru două cutii de conservă”. Decepțiile celui dintâi sunt secondate de dubiile religioase, asupra Genezei incomplete, ale celui de-al doilea. Realitatea imediată se dovedește la fel de vorace ca aceea trecută, într-un menuet

în care *malentendu*-ul servește, permisiv, propagării misticului, aspect favorizat de prezența cimitirului. Dialogurile preot-călugăriță denunță un pragmatism condimentat cu trișerie, o înțelegere a vieții distorsionată însă înspre binele propriu.

Pictorul de pancarte (monodramă în două acte) aduce un personaj scos din marsupiul nostalgic al unei profesii, odată bine cotate, dar care azi nu mai există. Copiatorul de lozinci este taxat la revoluție pentru produsele lui proletcultiste și, foarte indigen-mioritic, i se dă în cap taman cu una dintre pancartele pe care le-a penelat cu atâta devoțiune. În interiorul monologului protagonistului, operat de prostată, apar replici rememorative distincte ale altor personaje. Reconvertitul profesional, posesor de crâșmă de tablă e obsedat foarte de soarta organului său genital, aspect ce amintește de *Fric* al lui Ștefan Agopian. Aprehensiunea încornorării planează asupra ginerelui, a cărui unică ocupație e de-a-și păzi nevasta de alți bărbați. Juna însă e încurajată de modelul patern într-ale desfrâului, ba cei doi, tată și fiică devin parteneri într-ale codoșlăcului.

Există în piesele lui Marian Ilea o redundanță (deloc morbidă) a cimitirelor, pe care le descoperim în *Arca lui Giorgio*, *Melon*, *Pictorul de pancarte* sau *Îi ziceau Armeanu*. Inspiratoare de onomastici, cum îmi mărturisea cândva într-un interviu, acestea dețin ori funcție de cronotop, sunt un loc de pelerinaj sau de paradă funerară, ori se transformă în locație tranzitorie sau veșnică a promeneur-ilor. Tot în tagma însetaților de absolut, ca juna ucenică din *Începutul unui sfârșit memorabil*, îl poziționăm pe Melon, care amintește, într-o oarecare măsură, de eroii camilpetrescieni, în special de Gelu Ruscanu, în ceea ce privește reduplicarea destinului suicidal al tatălui. Într-un alt registru însă, cu un limbaj alunecos, dual, cu tentacule concupiscente. Melon, personaj *in absentia*, e un fel de Pygmalion, un maieut care-o moșește pe Irina, dirijând-o, mental, și din mormânt. Nu întâmplător profesia lui este

aceea de sculptor. Lecția coabitării cu el, când ajung să vorbească o altă limbă pentru a se reîndrăgosti, o fac infirmă în fața vieții. Se simte pierdută, solitară, e turmentată de dileme hamletiene, inadapată și repudiată de ceilalți. Nostalgiile carnale se împletesc cu conștiința unicității sculptorului și a amprentării ei definitive: „Cel mai odios lucru pe care i-l poți face unei femei e să o faci femeie și să-i dai drumul știind că bărbat ca tine nu mai există”. Din punctul de vedere al dramaturgului, urbea se împarte în plecați și rămași. Cei dintr-un, lucrători la negru în Europa Centrală, „au trei apartamente și trei case”, în vreme ce rămașii sunt „majoritatea drojdieri ce nu și-au plătit creditele la bănci”.

Începutul unui sfârșit memorabil (piesă de teatru în trei acte) are personaje cu onomastică expresionistă, o taxonomie onomastică pluralizată *in extremis*. Doamna 1, Doamna 2 și Doamna 3, *middle age* tustrele sunt, *in facto*, din aceeași plămădă spre care va fi condusă ucenica de 27 de ani, năvălășă încă, înzorzonată cu limbaj romglez. Refrenul curativ al protagonistului, un ipotetic psiholog, este: „Să urcăm împreună. Cu înțelepciune. Cu integritate.” Limbajul ambiguu, paralel, e inserat cu proverbe. Elucubrațiile novicei asupra iubirii, inflamarea ei mentală și dorința de a se debarasa de vicii alături de acest hermeneut pragmatic al erosului, sunt învelite într-un vocabular caricatural, distorsionat neologic, cu plombe lexematice puse abra-cadabrant. Realitatea înfățișată lezează tradiționalismul comunitar, prin considerații deloc ingenue de tipul: „Majoritatea bărbaților sunt bătuți de femei. Doar că le e rușine să recunoască.” Noua venită e obligată să parcurgă traseul formativ de la „femeia nimănui” la „femeia Domnului”, domn-suveran ce trebuie împărțit egalitarist, ca muieretel lui Casanova, cu alte cotizante la contul Don Juan-ului psiholog, calculat foarte, mercantil, consiliator și diriguitor al bietelor *business women* nevrotice. La fel ca în *Magicianul* de John Fowles, seducătorul mental

crează dependență în mintea damelor bănoase, labile și cam haotic-arierate. „Doamna 3: Știți că ne e foarte drag. O să-l împărțim în 4. Și-n 5. Toate suntem foarte norocoase”. Domnul, un inteligent proxenet cerebral, știe să învâluie terapia în mantia legalizată a evaluării (concept foarte la modă) și a parteneriatului serial. Piesa se poate traduce ca o metaforă a sumisiunii – necesară femeii, care se înhamă benevol la jugul (plătit) al consilierii psihologice.

Cortina albastră (piesă de teatru în 5 scene), e populată de doi pensionari, Eva Dragoman, văduvă, nevastă epicureică a unui farmacist amator doar de felații și Braier Fis, fost fotograf de evenimente oficiale și terapeut de ocazie, jucăuș foarte cu nevestele celorlalți, exceptând-o pe Eva. Aceasta e ologită de consortul care îi descoperă adulterurile. Pisăloagă cu interlocutorul gurmand, căruia-i reproșează că n-a polenizat-o vredată, ea-l ademenește cu zaharicale. Traiul în comun, paralel, conduce în final la omogenizare comportamentală și asistăm la o parodică inversare a rolurilor, perceptibilă în contaminarea verbală și situațională a infirmilor ce par a se descompune baudelaireian.

Personajele lui Marian Ilea sunt mitteleuropene, fie locuiesc/voiajează/se prostituează/lucrează în Occident, fie au străbuni care au trăit sub stindard imperial. Drumomani incurabili, inadaptați, arierăți – toți prizează deconcertant concretul, evadând în enclave protectoare reale sau fabulative ori, semnând, la fel ca în proze, condica stabilimentelor psihiatrice. *Arca lui Giorgio* devine astfel o replică postmodernă a celebrei ambarcații a lui Noe, cu diversitate uman-tipologică, în care vietățile biblice sunt înlocuite de pragmatice semne ale contemporaneității. Bazarul uman e dublat de cel obiectual, înfățișând o panoplie haotică, semn al melanjului dintre artă și kitch, dintre valoare și consumism: „bibelouri, porțelanuri, cristale de Boemia, ceasuri, clante de uși, basmale, ciorapi, conserve de pește, chiloți”.

REDAȚIONALE

„Și anii trec cum nu mai știu”, spunea poetul. În cazul nostru, POLEMICI (serie nouă) a împlinit doar un an. Dar ne întrebăm și noi cum de a „zburat” atât de repede.

Răstimpul acesta a fost însă suficient ca, din corespondența primită, din „e-mail”-uri, din discuții, să ne permită să ne facem totuși o idee despre dezorientarea în care se găsește majoritatea literaților români. Unora revista li s-a părut „un strigăt în pustiu”, altora un fapt „rarisim”, ceea ce, în fond, ar fi același lucru. Unii au lăudat-o, alții au ridicat din umeri, iar cei mai mulți au ignorat-o, pur și simplu. Vorbim, firește, de cei cărora le-am trimis-o, dar care n-au reacționat măcar cu un rând, nu de mulțumire, ci de confirmare. Dar asta e soarta oricărei publicații periodice. Este o efemetică care, după ce și-a încetat apariția, n-are șansa de a se salva din rafturile Bibliotecii Academiei Române, decât dacă a avut norocul ca, prin coloanele ei să păsească și vreun mare scriitor, al cărui scris merge în posteritate.

O revistă independentă (adică nesusținută de nici un ONG) în cultura română a fost și este în continuare un act dezinteresat. Mai mult, un act de caritate. Mulți au fost mirați și că revista se distribuie gratuit. Dar ei sunt naivi. Și e tristă naivitatea lor, căci înseamnă că n-au o bună înțelegere a mediului în care trăiesc. Popoarele care fac treabă sunt singurele care — atenție! — hrănesc pe creatorul de bunuri intelectuale, artistice! Restul, popoarele netrebnice (adică cele care nu fac treabă), fac doar mofturi maimuțărindu-se în „bunuri” făcute de alții, fără să știe că acelea sunt produse culturale (ale altora!). Și tocmai acestea, ahtiate de tot ce e „străin”, de tot ce e „internațional”, au mai abțit obrăznicia — care e seacă imbecilitate — să vorbească despre „cultura lor”! Atunci, de ce să te mai complici într-un monolog economic cu cineva, oricine?

În ianuarie trecut, când am tipărit întâiul număr, ne-am propus ca, indiferent de cum va fi primită revista, indiferent de ecoul ei, s-o ținem în viață pe un răstimp de cel puțin doi ani, pentru ca să-i dăm șansa să-și dovedească realitatea, dacă nu și vitalitatea. Iată că, odată cu numărul viitor, intrăm deci în cel de-al doilea an. Ce-am mai putea adăuga? Doar că „mergem înainte”.

PRIMITE LA REDACȚIE

Ateneu, Revistă editată de Consiliul Județean Bacău, Anul 53 (serie nouă), octombrie 2016
Ateneu, Revistă editată de Consiliul Județean Bacău, Anul 53 (serie nouă), noiembrie-decembrie 2016

Bardan, Vasile, *Poeme transmoderne*, Editura Brumar, Timișoara, 2012
 Bud, Florica, *Bărbatul care mi-a ucis sufletul într-o joi*, Editura eLiteratura, București, 2016

Bud, Florica, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de sex*, Pamflete, Editura eLiteratura, București, 2016

Clipa, Magazinul actualității culturale românești, București, An VII, nr. 51, octombrie-noiembrie 2016

Clipa, Magazinul actualității culturale românești, București, An VII, nr. 52, decembrie, 2016
 Coșbuc, George, *Balade și idile*, Audiobook, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2016

Cozmuța, Augustin, *Incursiuni în arta plastică*, Editura Gutinul, Baia Mare, 2016

Discobolul, Revistă de cultură, Alba Iulia, Serie nouă, Anul XIX, nr. 223-224-225, iulie-august-septembrie, 2016

Gallanger, Katherine, *The Yaer of the Tree/ Anul copacului*, trad. de Anghel, Iulia Andrea – Elena Nistor, Alina-Olimpia Miron, Editura Pim, Iași, 2014

Gheran, Nicolae, *Arta de a fi păgubaș IV, Bordel nou cu Șteoaife vechi*, Editura Pallas Athena, Focșani, 2015

Feed Back, Revistă de experiment literar, Anul XIII, nr. 9-10, septembrie-octombrie 2016

Feed Back, Revistă de experiment literar, Anul XIII, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 2016

Hoblea, Daniel, *Gâlceava himerelor*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2015

Hulea, Ovidiu, *Blestemul codrului*, ediția a II-a, Editura NAPOCA STAR, Cluj-Napoca, 2016

Ioan, Cassandra, *The Orange/ Portocala*, Cluj-Napoca, 2013

Laurean, Teodor, *În poarta iadului stă crinul*, Sonete, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2016

Litere, Revistă lunară de cultură a Societății Scriitorilor Târgoveșteni, Anul XVII, Nr. 10 (199), octombrie 2016

Litere, Revistă lunară de cultură a Societății Scriitorilor Târgoveșteni, Anul XVII, Nr. 11-12 (200-201), noiembrie-decembrie 2016

Mureșeanu, Marcel, *Teama*, Editura Avalon, Cluj-Napoca, 2016

Pantea, Aurel, *Opera poetică*, Ediție îngrijită și prefată de Al. Cistelean, Editura Paralela 45, Pitești, 2016

Pop, Mioara, *Casa cu pisică la fereastră*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016

Predescu, Flaviu George, *Poetul merge mai departe*. Eseuri despre iubire, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013

Predescu, Flaviu George, *Chezășie pentru libertate*, Editura Dacia XXI, Cluj-Napoca, 2012

Scheianu, Nicolae, *Pietre din potop*, Editura Vinea, București, 2016

Șuşară Pavel, *Sissi*, ilustrații și concepție grafică Mircea Bochiș, Editura Tracus Arte, București, 2013

Toma, Ileana, *Coloana. Momente, schițe, mărturii*, Editura Vreamea, București, 2009

Toma, Ileana, *Marea fugă*, roman, Ediția a II-a, Editura „Suflet transilvan”, Brașov, 2014

EDITURA ACTAEON BOOKS

STR. LUPULUI, NR. 34/42

430383 BAI A MARE

www.actaeonbooks.ro

Nou înființata editură ACTAEON BOOKS, prin colecțiile sale, își propune să tipărească într-un mod imaginativ, modern, texte care, printr-o abordare rutinieră, au devenit ca „îngropate” pentru conștiința publică. De asemenea, dorește să aducă în fața cititorilor texte cu semnificație specială, îndelung ignorate, dar care devin astăzi, odată cu transformările pe care lumea modernă le impune spiritului public, mai mult decât relevante.

Tiparul executat la:

S.C. ROPRINT SRL

Strada Cernavodă, Nr. 5-9, 400188 Cluj-Napoca